

Vischnaunca Tujetsch
Gemeinde Tujetsch

Stimadas cusseglieras
Stimai cussegliers

Cheutras vegnīs Vus envidai alla

12. RADUNONZA DIL CUSSEGL DA VISCHNAUNCA

dil trienni 2017/2020

che ha liug **mesjamna, ils 8 da matg 2019, allas 20.00 uras**,
ella sala Cristalla a Sedrun.

Tractandas:

1. Avertura
2. Approbaziun dil protocol nr. 11 dils 27 da mars 2019
3. Rendaquens 2018
 - a) Vischnaunca Tujetsch
 - b) Bogn Sedrun
4. Elecziun substitutiva d'in commember per la cumissiun Bogn Sedrun
5. Orientaziuns
6. Varia

Suprastonza communal Tujetsch

President communal
Beat Roeschlin

Menader center communal
Simon Collenberg

Vischnaunca Tujetsch
Gemeinde Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2017/2020

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 11-2017/20 dils 27 da mars 2019

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 11/2017/20 dils 27 da mars 2019

allas 20.00 uras entochen allas 23.30 uras ella sala Cristalla a Sedrun

Presidi:	Guido Friberg	
Actuar:	Simon Collenberg	
Dumbravuschs:	Ignazi Monn e Gebharda Berther	
Presents:	11 cusseglierAs total 11 votantAs (absolut pli 6)	
Aspectaturs:	20	
Cusseglers/as:	Armin Albin, Rueras Arno Berther, Surrein Gebharda Berther, Rueras Otto Curschellas, Sedrun Gelgia Deplaz, Dieni	Marc Piacentini, Sedrun Sabrina Flepp-Loretz, Sedrun Guido Friberg, Sedrun Ignazi Monn, Sedrun Severino Solèr, Cavorgia Cyril Steiger, Zarcuns
Suprastonza:	Renato Decurtins, vicepresidente communal Mario Hitz, genau	Guido Monn, genau Gian-Reto Nufer, genau
Cumissiuin da gestiuin:	Primus Deragisch, Sedrun	
Cumissiuin preparatoria dil project Bogn Sedrun	Guido Monn, genau Renato Decurtins, vicepresidente Christian Gieriet, Sedrun Damian Marino, Camischolas Reto Schmid, Sedrun Maria Hunger, menadra dil Bogn Sedrun Paula Jacomet, menadra uffeci da baghegiar	
Interpresa energiebauen.ch	Fraco Perazzelli, architect Pascal Albin, menader dil project	
Perstgisas:	Beat Roeschlin, president communal Tumaisch Valier, president dalla cumissiuin da gestiuin Baseli Huonder, commember dalla cumissiuin da gestiuin	

Tractandas

1. Avertura
2. Approbaziun dil protocol nr. 09 dils 07-11-2018 e protocol nr. 10 dils 21-11-2018
3. Credit supplementar per inventari ed installaziuns ella halla plurivalenta Dulezi
4. Approbaziun dil project e dil credit per la sanaziun dil Bogn Sedrun
5. Elecziun d'ina cumissiun per la revisiun dalla lescha per las contribuziuns d'avertura e las taxas da diever
6. Orientaziuns
7. Varia

1. Tractanda Avertura

Il president dil cussegl da vischnaunca Guido Friberg arva la endischavla seduta dil trienni 2017-2020.

In bi unviern fa plaunsiu plaz alla primavera e tenor ils resuns ch'jeu retscheivel astgan ins bein tschintschar d'ina sesiun d'unviern cun bunas frequenzas e buna occupaziun dils letgs da hosps. Quei fatg ordvart positiv duei buca semplamein cuntentar ed esser motiv per ruassar sillas arbagias, mobein duei animar e procurar per bien slontsch egl avegnir. Attractivs per hosps ed indigens essan nus mo cun purschidas sur onn. Leutier pretenda ei buca mo in bien maun, saun giudezi ed engaschi dallas cusseglieras, dils cussegliers e dalla suprastanza communal, mobein era da tuttas convischinas e tuts convischins.

Guido Friberg propona d'adattar la successiun dallas tractandas. Suenter l'approbaziun dils protocols duei il cussegl da vischnaunca sefatschentar culla tractanda nr. 4 davart la sanaziun dil bogn cuvretg e silsuenter cullas tractandas nr. 3 e nr. 5.

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca decida unanimamein d'adattar la successiun dallas tractandas tenor la proposta da Guido Friberg.

Severino Solèr, cusseglier da vischnaunca:

Jeu sundel spannegiaus sillas informaziuns dalla cumissiun preparatorica. Nus havein spitgau vess sin talas. Jeu sundel dil meini che nus savein discussiunar questa sera davart quei project. Quellas informaziuns sto il cussegl denton emprem magunar silsuenter, avon ch'ina decisiun ei madira. Ord quei motiv fetgel jeu la proposta d'adattar il tetel dalla tractanda nr. 4 suandontamein: Informaziun e discussiun davart il project ed il credit per la sanaziun dil Bogn Sedrun.

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca decida unanimamein d'adattar il tetel dalla tractanda nr. 3 suandontamein: Informaziun e discussiun davart il project ed il credit per la sanaziun dil Bogn Sedrun.

2. Tractanda Approbaziun dil protocol nr. 09 dils 7 da november 2018 e protocol nr. 10 dils 21 da november 2018

Il protocol nr. 09 dils 7 da november 2018 ed il protocol nr. 10 dils 21 da november 2018 vegnan approvai unanimamein.

3. Tractanda Informaziun e discussiun davart dil project e dil credit per la sanaziun dil Bogn Sedrun

Guido Friberg, president dil cussegl da vischnaunca:

In bogn cuvretg ei ina attractiva purschida per in liug / ina regiun, quei pils habitonts sco era per ils hosps da vacanzas. Ina tala purschida ei bein giavischada, mo vegn la finala apprezzada memia pauc. Las bassas frequenzas ed ils deficits annuals suttastrehan quei fatg. In bogn ei in menaschi car, mo negin ch'ei prompts da pagar in prezi gest persuerter. Quei ei buca mo a Tujetsch aschia, mobein praticamein tut ils bogns cuvretgs ein confruntai cun quella problematica.

Guido Monn, genau:

Avon biabein 48 onns ei il bogn vegnius baghegiaus. Da gliez temps surveva il sulom sco pastira per ils animals dil vitg. Oz ei quei in dils bials loghens el vitg. Ed uss duess il bogn vegnir sanaus ni engrondius per la secunda gada. Quei ei in object turistic che ha custau sin ina moda ni l'autra bia daners alla vischnaunca Tujetsch. Igl eisi indispensabel da desister sil bogn, damai che Tujetsch sco vischnaunca turistica ei dependenta d'ina tala impurtanta attracziun. Naven da Laax ensi disponan neginas vischnauncas sur d'in bogn cuvretg. Ella vischinonza ei dacuort vegniu aviert in bogn ad Andermatt. Encunter sid secatta il proxim bogn a Bellinzona.

Ils hosps ed indigens apprezzieschan il bogn da Sedrun ed il center da wellness. Ella situaziun economica che la Val Tujetsch secatta il mument e cun tuttas attracziuns sco la piazza da golf, il campadi, il lag da Claus, il center da sport, las pendicularas e la biala natira stuein nus mantener nies bogn vinavon.

Ei vegn da pliras varts adina puspei menziunau da spargnar. Naturalmein ei quei era pusseivel. Denton stuein nus esser sil current ed investir vinavon el turissem ch'ei il sector principal tier nus cheu ella muntogna. Vinavon astgein nus era far speranza che nossa entira regiun dil Gotthard sesviluppeschi egl avegnir. Las schanzas ein gia dapi decennis buca pli stadas aschi idealas sco ussa. Il november 2016 ha il pievel tuatschin votau giu (votaziun consultativa) a caschun dalla seduta d'informaziun davart las variantas: varianta da sanaziun, varianta da sanaziun cun engrondaziun (bogn ordaviert) e varianta luxuriosa. Suenter plirs studis elavurai ensemen cugl architect ed il planisader havein nus constatau ch'ina engrondaziun survarga nos mieds da finanziaziun. Ina investiziun da bunamein frs. 9 milliuns savess nossa vischnaunca selubir, denton vegnessan auters projects sut las rodas e fussan buca pli realisabels. Plinavon savessan nus buca pli far investiziuns el manteniment dall'infrastructura egl avegnir.

Cura che la decisiun definitiva per ina varianta ei avon maun, vegn la cumissiun a stuer sclarir sch'ei dat contribuziuns per tala, damai ch'ei setracta tiel bogn d'ina relevonta infrastructura dil sistem. En quei connex havein nus gia contactau il sviluppader dalla regiun. Per ina sanaziun vegn ei ad esser pli cumpliau da recaltgar contribuziuns. Gliez pretenda tenor il regulativ da contribuziuns digl Uffeci per economia e turissem dil cantun Grischun aunc differentas examinaziuns. Avon che nus savein inoltrar ina

damonda per susteniment finanziel, ston las instanzas politicas sedecider per ina varianta. Vegn in bas sin d'itschal cromau en damonda ni buca? Surttr il bogn cun ina folia ei l'opziun alternativa. Ina ulteriura damonda che sedat: Eisi veramein necessari da prolungir igl ascensur entochen ella davosa alzada ? Sche nus desistin silla prolungaziun digl ascensur e sedecidin per ina folia, eisi pusseivel da spargnar rodund frs. 700'000.00. Schebein nus vulein montar in indrez solar sin tetg, havein nus buca aunc tematisau. Sch'igl interess ei cheu, essan nus aviarts per ina tala sligaziun.

La cumissiun preparatorica secumpona dad en tut siat commembers: Reto Schmid, Christian Gieriet, Damian Marino, Maria Hunger, Paula Jacomet, Renato Decurtins e mia paucadad. Nus essan sentupai duront 12 sedutas da preparaziun cugl architect Franco Perazzelli e Pascal Albin, menader dil project. Plinavon han quater sedutas d'informaziun cun autras instanzas sco per exempel cull'energia alpina giu liug. Ils cumissiunai meretan in grond engraziament per lur lavur.

Nus stuein ver curascha e sedecider per ina sanaziun dil bogn cuvretg. Nos antenats dils onns 60 e 70 ein stai optimists e han giu la curascha da s'engaschar per ina prospectiva visiun turistica ella Val Tujetsch. Jeu engraziel per vossa atenziun e giavischel ina interessanta debatta.

Franco Perazzelli, architect:

Ei fa a mi grond plascher da presentar a vus las variantas elavuradas. Il bogn cuvretg ei vegnius sanaus la davosa gada igl onn 1992. Uss eisi puspei uras da far ina sanaziun. L'entira fassada (finiastras) sto vegnir sanada. Plinavon ein la tecnica pil bogn cuvretg sco era la ventilaziun vegni els onns.

Las variantas ein descrettas el messadi. Ord quei motiv vegnan talas buca descrettas en quei protocol.

Suenter la sanaziun seresultan cuosts da scaldar ella summa da frs. 98'397.00 (variante A - sanaziun). Tier ina sanaziun cun engrondaziun (bogn ordaviert) sedattan cuosts ella summa da frs. 283'350.00 tier la variante C che preveda da retrer l'energia ord la reit d'anergia. Ina engrondaziun culla construcziun d'atgnas sondas geotermicas (variante B) caschuna cuosts annuals da scaldament ella summa da frs. 98'600.00. Tier quella variante sto la vischnaunca denton aunc far ina gronda investiziun ella construcziun dallas sondas.

Avon entgins onns ha la vischnaunca schau elavurar ina analisa. Quella ha intercuretg cons cuosts ch'ina sanaziun caschuna alla vischnaunca. Nossa analisa detagliada muossa ch'ils cuosts ein vegni schazegiai en da lezzas uras memia bass. Jeu vi declarar quei cun in exempel. La studia preveda cuosts ella summa da frs. 275'400.00 inclus il honorar per la sanaziun dalla fassada. Tenor nossa retschercha sedattan cuosts ella summa da frs. 345'000.00 senza honorar. Quella differenza havein nus aunc constatau tier ulteriuras posiziuns. Ord quels motivs savein nus dir oz che la studia ei buca diltut correcta.

Renato Decurtins, genau:

Gl'onn 2000 ha il bogn cuvretg contonschiu ina summa da deficit da frs. 122'953.00 (EBITDA = gu-dogn/deficit avon risguardar tscheins, taglias e deducziuns). Quella summa ei restada plirs onns sin quei nivel. Culla construcziun dil center da wellness gl'onn 2005 ei quella summa carschida considerablamein sin in deficit da rodund in miez milliun. Duront quels onns ha la vischnaunca saviu far grondas deducziuns, quei ei stau pusseivel muort ils buns quens. Fuss quei buca stau il cass, havess la summa da deficit (EBITDA) muntau da lezzas uras denter minus frs. 700'000.00 e minus frs. 800'000.00.

Sco vus haveis saviu leger ord il messadi, resultan cuosts da menaschi da rodund frs. 730'000.00 suenter la sanaziun. La varianta da sanaziun ei vegnida elavurada tenor las indiciaziuns dil preventiv 2018. Tier quella varianta vegn il buffet (bistro) menaus cun agen persunal. Ord quei motiv preveda quella calculaziun dapli cuosts da persunal. Era tier las entradas eisi quintau cun dapli entradas accessorias tiel menaschi dil bistro. Plinavon savein nus constatar ch'ei dat in augment dils cuosts d'energia dalla reit d'anergia enviers il scaldament actual (scaldament cun ieli).

La varianta B cumpeggia la construcziun d'in agen scaldament (sondas geotermicas) e la varianta C ha l'intenziun da retrer l'energia ord la reit d'anergia. Las variantes B+C (sanaziun + bogn ordaviert + ruschnera) prevedan 15% dapli entradas tiel bogn cuvretg e 10% dapli entradas el center da wellness. Plinavon vegn il prezi d'entrada augmentaus tiel bogn cuvretg sin frs. 12.50 e tiel center da wellness per frs. 1.50. La planisaziun dil quen da gudogn e sperdita muossa tier la varianta B in deficit da rodund frs. 920'000.00 e tier la varianta C in deficit da rodund frs. 960'000.00.

Renato Decurtins declara ch'ei dat in susteniment finanziel dil cantun Grischun mo per la plivaleta, cun auters plaids mo per l'engrondaziun dil bogn cun in bogn ordaviert e la ruschnera. La contribuziun secumpona tier varianta B + C ord in emprést ella summa da frs. 800'000.00 ed ina contribuziun directa (a-fonds-perdu) ella summa da frs. 140.000.00.

Discussiun:

Severino Solèr, cusseglier da vischnaunca:

Daco munta il honorar dils architects tier la summa d'investiziun da frs. 5.8 milliuns a 16% e tier las variantes cun engrondaziun a 11-12%?

Vegn buca l'entira tecnica sanada?

L'energia alpina s'auda cumpleinamein alla vischnaunca Tujetsch. Exista in contract special denter la vischnaunca Tujetsch e l'energia alpina per retrer l'energia ?

Franco Perazzelli, architect:

Il honorar ei gia vegnius definaus ella procedura da submissiun.

La tecnica dil bogn cuvretg vegn sanada taluisa ch'ella tegn pils proxims diesch onns. Ei vegn buca remplazzau l'entira tecnica, mobein sulettamein fatg in servis, pia midau ora certs apparats e parts nua che quei ei necessari. La varianta B cumpeggia il remplazzament da l'entira tecnica. Era tier la ventilaziun vegn ei mo fatg ina revisiun (variante A). Tier varianta B vegn tala remplazzada completamein.

Guido Monn, genau:

Ei exista in contract denter la vischnaunca e l'energia alpina che regla la retratga d'energia ord la reit d'anergia. Il contract cumpeggia denton neginas cundiziuns specialas.

Severino Solèr, cusseglier da vischnaunca:

Jeu sundel dil meini che la vischnaunca duess profitar da cundiziuns specialas, damai ch'ella retila ina massa energia dall'energia alpina.

Guido Monn, genau:

Tenor miu meini eisi buca impurtont che la vischnaunca profitescha da cundiziuns specialas. La vischnaunca retscheiva annualmein ina cumpart ord il gudogn dall'energia alpina. Quella contribuziun sesminuescha simplamein sche la vischnaunca retscheiva meglieras cundiziuns per far diever dall'energia, aschia che quei ei veramein buca impurtont.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

La cumissiun ha fatg buna e seriosa lavur. Jeu sundel denton fetg surstaus davart il resultat. Ils cuosts per la sanaziun cun bunamein sis milliuns survargan nossas aspectativas fatgas sin fundament dalla prestudia. Quei ei ina nova situaziun. Avon nus stat oz in cuolm da glatsch. Il messadi accentuescha ils quitaus finansials che fatschentan actualmein la suprastanza. Gia tier la varianta sanaziun semida la facultad en ina debitaziun ed il deficit s'augmenta sin rodund frs. 730'000.00. Sin fundament dils quitaus finansials eisi necessari da far novas ponderaziuns. Vulein nus ir vinavon encunter il cuolm da glatsch ni curreger la direcziun? Jeu sundel dil meini che spazzar il bogn ei segiramein la fallida sligiazion. Il center da wellness funcziunescha detg bein. Las frequenzas dil bogn cuvretg ein denton idas anavos. Nus stuein encurir sligiazions alternativas sper la sanaziun dil bogn cuvretg. Forsa fuss ei prudent da crear in center per activitads internas ord il bogn cuvretg. Per saver prender ina decisiun fundada, eisi necessari d'elavurar opziuns alternativas. Nus stuein pia sclarir ulteriuras opziuns sco era l'impurtonza turistica dil bogn cuvretg. Con gronda ei quella impurtonza insumma? Autras destinaziuns disponan era buca d'in bogn cuvretg e funcziuneschan detg bein. Ei ina sanaziun el center da wellness era necessaria ils proxims onns ? Schegie, cun cons cuosts eisi da quintar leu?

Pascal Albin, menader dil project:

Tier l'elavuraziun d'ina varianta havein nus analisau tgei che sto vegnir sanau el center da wellness ils proxims onns. La summa per las sanaziuns necessarias munta denter frs. 150'000.00 e frs. 200'000.00.

Renato Decurtins, genau:

La constataziun ch'il center da wellness funcziuneschi detg bein constat buca. Il center da wellness ha procurau naven da sia entschatta dil menaschi per in deficit.

Spazzar il bogn cuvretg fuss tenor miu meini in falliu signal anoviars. Ils investurs giavischan ozildi ch'ina destinaziun dispona d'in bogn cuvretg. Mintga menaschi dil turissem supporta buca ils cuosts. Quei ei era aschia tiel Rufali-Park a Sursaissa sco nus havein udiu ord las medias. Jeu sperel ch'il cussegl da vischnaunca arvi il sensori pil turissem. El proxim temps vegnin nus numnadamein aunc a tractar pliras fatschentas el connex cul turissem, nua ch'in cert sensori per l'impurtonza dil turissem ei dumandaus. Nus stuein sanar il bogn e cheutras promover sin ina moda ch'ils investurs vegnan a Tujetsch e fan investiziuns en auters projects. Sch'il cusseglier Arno Berther ha autras ideas, eis el beinvegnius ella cumissiun preparatorica.

Guido Monn, genau:

Rodund 20 casas da giuvenils secattan en nossa vischnaunca. 80% dils hosps prendan albiert en casas da giuvenils. Quels hosps nezegian stediamein il bogn cuvretg a Sedrun. Sche nus purschin buca in bogn cuvretg egl avegnir, stuein nus quintar da piarder entgins da quels hosps. Igl onn 1970 han nos antenats ughegiau da construir il bogn cuvretg, da lezzas uras cun pli paucs daners che oz. Quei ei stau in pass ella dretga direcziun. Jeu sai buca propi vid tgei opziuns alternativas pil bogn cuvretg ch'il cusseglier Arno Berther studegia. El sa denton bugen far part a nossa cumissiun e presentar leu sias ideas. Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Jeu mondel buca d'accord culla constataziun dil genau Renato Decurtins. Las entradas dil bogn cuvretg ein idas anavos ils davos onns. Las entradas dil center da wellness han saviu pigliar si ina part da quei deficit. Daco sesminueschan las entradas dil bogn cuvretg ? Ei far bogn aunc attractiv avunda ? Jeu sedamondel sch'ils daners ein investai bein en ina sanaziun. Jeu sundel bugen prompts da far investziuns el turissem. Spazzar il bogn cuvretg vegn per mei buca en damonda. Jeu sundel denton dil meini dad analisar ulteriuras opziuns sper la varianta che preveda la sanaziun dil bogn cuvretg. La suprastanza ha menziunau ch'ella disponi davart certas informaziuns sur dad investurs ch'ein avon maun. Sin da quellas speculaziuns selaschel jeu buca en, avon che tuts fatgs ein buca sin meisa. Per mei sto ina sligiaziun alternativa sper la sanaziun vegnir elavurada, avon che nus savein decider davart quei project.

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Per mei eisi clar, daco che las entradas dil bogn cuvretg ein idas anavos. Quei schai vid la digren dallas pernottaziuns. Tgei ei igl avantatg d'in bassin d'itschal cromau ? Tgei ein ils disavantatgs da quella sligiaziun e con gronda ei la differenza da prezi denter las variantas ? Nossa finamira ei da reducir ils cuosts dalla varianta da sanaziun. Daco han ins buca ponderau da construir in indrez da solar sil tetg dil bogn cuvretg ? Dat ei aunc auters loghens, nua che nus savein spargnar tier quei project ?

Franco Perazzelli, architect:

Sche nus sedecidin da desister sil bassin d'itschal cromau e nezegiein enstagl ina folia, eisi pusseivel da spargnar cuosts ella summa da frs. 656'000.00. Gl'avantatg d'in bassin d'itschal cromau ei che tal caschuna praticamein negins cuosts da manteniment. Il disavantatg ei ch'il bassin sto vegnir illuminaus giudem ella profunditad. Sche nus sedecidin per ina construcziun cun plattas ordinarias, eisi pusseivel da contonscher in respargn ella summa denter frs. 450'000.00 e frs. 500'000.00. Per installar igl indrez solar sil tetg ei quella surfatscha buca adattada sin fundament dalla architectura existentia.

Gelgia Deplaz, cussegliera da vischnaunca:

La populaziun giavischa da salvar e sanar il bogn cuvretg. Cumpeglia la surbaghegiada a Dieni in center da wellness ni in bogn cuvretg ? Priu il cass che tala vegn realisada, savein nus quintar cun dapli entradas. Quei ei era il cass tier las scolas ch'ein obligadas sin fundament dil plan d'instrucziun 21 da porscher l'instrucziun da senudar. Haveis vus sclariu sche las vischnauncas vischinontas ein promptas da separticipar vid ils cuosts da sanaziun dil bogn cuvretg ? Jeu sundel intec surstada che la sanaziun tegn mo diesch onns, schegie ch'igl ei previu da sanar il bogn per frs. 5.8 milliuns. Nus savein spargnar tiel contuorn dil bogn. Il honorar ei ord mia vesta era fetg aults. Forsa exista la libertad da hanlegiar tier quella summa. Ella ustria eisi tenor miu meini buca necessari da plazzar novas mobillas, damai ch'ei dat

negin menaschi d'ustria. Jeu less animar la cumissiun da reducir ils cuosts tier la varianta da sanaziun. Cumpeglia il honorar tut ils cuosts ni sersultan aunc ulteriurs cuosts ?

Pascal Albin, menader dil project:

La sanaziun generala garantescha che neginas sanaziuns ein necessarias pils proxims 25 onns. Sulettamein tier la tecnica dil bogn cuvretg e dalla ventilaziun vegn in menaschi senza disturbis tenor varianta A mo garantius pils proxims 10 onns.

Jeu less menziunar che nus havein inoltrau la pli favoreivla offerta ella procedura da submissiun. Il honorar cuntegn las prestaziuns da tuts specialists da planisaziun, naven dil planisader d'electricitad entochen tier il planisader dallas installaziuns sanitaras.

Renato Decurtins, genau:

La suprapostura enconuscha il project da Dieni. Nus astgein buca entardir informaziuns davart quei project.

Pascal Albin, architect:

Igl ei buca previu da comprar mobiliars per l'ustria. Jeu vesel certas pusseivladads da spargnar. In respargn da plirs frs. 100'000.00 ei tenor miu meini denton buca realistics.

Gelgia Deplaz, cussegliera da vischnaunca:

El calcul da cuosts ei la posiziun analisas cuntenida. Tgei prestaziuns cumpeglia quella posiziun ?

Pascal Albin, menader dil project:

Quella posiziun cumpeglia denter auter certas lavurs preparatorias ch'ei stadas necessarias sco differentas mesiraziuns.

Severino Solèr, cusseglier da vischnaunca:

Jeu engraziell alla cumissiun per la lavur. Jeu vi oz buca prender ina decisiun tier quella fatschenta, mobein ver peda da magunar tuttas informaziuns dil project. Jeu sundel dil meini da sanar il bogn cuvretg. La damonda principala che sedat ei la qualitat dalla sanaziun. Cun quella tematica duei la cumissiun preparatoria aunc sefatschentar inagada da rudien. Per prender ina decisiun fundada stuein nus haver ina survesta davart il svilup dallas finanzas sin meisa. Plinavon havess jeu era bugen ina posiziun da Sedrun Mustér Turissem (SMT) davart l'impurtonza turistica ch'il bogn cuvretg ha per nossa destinaziun. Jeu giavischel era che SMT cusseglia co nus savein vender meglier il bogn cuvretg egl avegnir.

Guido Friberg, president dil cussegl da vischnaunca:

La sanaziun dil bogn cuvretg vegn buca messa en damonda. La damonda che setschenta ei sulettamein la qualitat dalla sanaziun ed ils cuosts per tala. Jeu engraziell als geraus ed als architects per lur presentaziun. Co va ei uss vinavon cun quei project ? Con ditg drova il cussegl da reponderar la fatschenta?

Guido Monn, genau:

Igl ei necessari ch'il cussegl da vischnaunca e la radunonza communal prendan ina decisiun tier quella fatschenta el decuors dils proxims dus meins, autramein ha la sanaziun liug pér in onn pli tard.

Severino Solèr, cusseglier da vischnaunca:

Impurtont ei da sclarir sin l'autra gada sch'in bassin d'itschal cromau vegn en damonda tier la sanaziun. Turisticamein sundel jeu buca cuntents culla vendita dil bogn cuvretg. Jeu dundel buca la cuolpa persuerter a zatgi. Igl ei da definir tgi ch'ei egl avegnir responsabels per la vendita dil bogn.

Renato Decurtins, genau:

SMT ha buca l'incarica da vender il bogn cuvretg. Il bogn cuvretg ei sez responsabels per quella incarica sco mintga hotel ed ils ulteriurs menaschis turistics en nossa destinaziun. SMT venda per nossa destinaziun tuttas purschidas comunablamain sco pachet. Pil mument ei ina summa risguardada el preventiv dil bogn cuvretg. Quella vegn impundida el connex culla vendita dil bogn. Egl avegnir duei denton SMT sorprendar quella incarica.

Severino Solèr, cusseglier da vischnaunca:

Ord mia vesta fuss ei interessant da veser tgei schanzas turisticas che SMT prognostichescha pil bogn cuvretg.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Impurtont ei era che la suprastanza communal metta l'investiziun dil bogn cuvretg el context dalla situaziun finanziaria dalla vischnaunca a caschun dalla proxima seduta.

Guido Monn, genau:

A caschun dalla proxima seduta sa nies president communal Beat Roeschlin bugen declarar las consequenzas dalla investiziun ord vesta finanziaria.

Guido Friberg, president dil cussegl da vischnaunca:

Ord mia vesta eisi era impurtont da presentar a caschun dil proxim cussegl la varianta sanaziun cun las opziuns da spargnar. Sin tgei eisi pusseivel da desister ?

4. Tractanda Credit supplementar per inventari ed installaziuns ella halla plurivalenta Dulezi

Guido Friberg, president dil cussegl da vischnaunca:

Tier quella tractanda va ei per procurar per ina certa infrastruttura da basa per tut tgi che organisescha occurrenz. La suprastanza ha mess ensemen in pachet final cun diversas cumpras ed installaziuns sin fundament dallas experientschas fatgas durant ils davos dus onns. Il pachet cun las diversas cumpras duei oz vegnir tractaus.

Guido Monn, genau:

Il rendaquen dalla halla plurivalenta siara ils 31 da december 2018 cun ina summa da frs. 7'063'284.97 (credit approbau: frs. 7'060'000.00). Suenter haver risguardau las entradas da frs. 10'000.00, seresulta in credit restont ella summa da frs. 6715.05.

La suprastanza ei dil meini che certas cumpras ein necessarias per la halla. Quei oravontut per far pli attractiv la halla per occurrenz. La gliesta cumpeggia las suandontas posiziuns.

inventari/installaziuns	summa
tschabergal per la tribuna	frs. 2'536.85
parisols da sulegl	frs. 10'846.65
mobiliars da curtin	frs. 6'904.00
steamers	frs. 36'000.00
cuosts da cuvrida pils parcadis	frs. 21'390.32
diversas caussas	frs. 2'000.00
total cuosts	frs. 79'677.80
summa restonta dil credit	- frs. 6'715.05
credit necessari	frs. 72'962.75

Per saver far quellas cumpras, essan nus avisai sin in credit supplementar ella summa da frs. 72'962.75. Jeu sperel ch'il cussegl da vischnaunca dat oz il consentiment per quei credit.

Gelgia Deplaz, cussegliera da vischnaunca:

Jeu sai aunc bein seregurdar sur dalla presentaziun dil project dalla halla. Da lezzas uras han ils responsabels sincerau ch'il credit cumpeggia gl'entir inventari, gl'access ed ils parcadis. Ils 28-01-2016 ha il cussegl da vischnaunca dau in credit supplementar per la halla ella summa da frs. 685'000.00 per deposit ed en connex culla reit d'anergia. Oz tschenta la suprastanza ina damonda per in credit supplementar per la cuvrida dil parcadi, per pliras installaziuns ed igl inventari. Jeu sundel dil meini ch'igl ei buca necessari da comprar quels steamers. Quels san ils organisaturs affittar ordeifer. Ei va segir buca ditg e pi vegn il giavisch suenter vischala, ina frestgera ed ulteriuras caussas sin meisa. Era mobiliars da curtin e parisols fan buca basegns per ina halla.

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

Sco quei ch'igl ei vegniu argumentau el messadi, s'audan quellas investiziuns supplementaras tier igl indrez ch'ina halla plurivalenta pretenda per porscher agl hosp, allas differentas uniuns ed als sportists ina buna e cuntenteivla infrastruttura. Denton eisi per mei buca capeivel, daco ch'ins ha buca gia cal-

culau quellas investiziuns dall'entschatta enneu, probablamein ord mesiras da spargn. Certas investiziuns sco igl indrez da wlan/ telefonin ein gia fatgas. Las autras investiziuns mettel jeu en damonda. Fa quei veramein basegns? Ei ha gie adina num che nus stuein spargnar, gie lu ston ins era entscheiver e far il pass tenor la comba. Ussa havein nus ina stupenta halla. Sch'ei vegn organisau occurrenz, dueien las uniuns s'organisar sezzas e mirar per il material ch'ei basegna.

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Prender si a tscheins in steamer ei buca ina sligiazion cuntenteivla per in organisatur. Nus havein uss ina halla e quella eisi necessari da vender aschi bein sco pusseivel. Quella purschida fundamentala stuein nus garantir. Jeu sai buca capir con ins sa esser encunter in tal credit. Quei ei ina investiziun che lai enzatgei. Quels steamers portan alla vischnaunca entradas annualas (tscheins pils steamers).

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

Nus havein constatau ch'igl ascensur ei memia pigns. Igl ei buca pusseivel da transportar in steamer grond cun quei ascensur.

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Nua che carstgauns lavuran, schabegian sbagls. Cheu ei succediu in sbagl, quei vulein nus era buca tralaschar.

Sabrina Flepp-Loretz, cussegliera da vischnaunca:

Ord mia vesta ei la vischnaunca buca responsabla per comprar steamers. Paucas ustrias disponan davart dus steamers. In steamer tonscha per quella halla.

Severino Solèr, cusseglier da vischnaunca:

Jeu sustegnel buca la cumpra dils parisols da sulegl, dallas mobillas e dils steamers. Metter a disposiziun parisols da sulegl sin spazi public ei ord vesta dalla segirtad buca fetg prudent. Ord quei motiv sun-del jeu dil meini da votar giu davart las cumpras dispoteivlas.

Ignazi Monn, cusseglier da vischnaunca:

Sche vus vuleis ch'ina uniun organisescha ina occurrenza ella halla, stuein nus metter a disposiziun ils steamers. Sche vus vuleis promover occurrenz, fagei aschi bien e concedi quei credit.

Renato Decurtins, genau:

Daco vulein nus comprar dus steamers? Sch'in steamer dat ora duront l'occurrenza, ha igl organisatur aunc in secund a disposiziun. La vischnaunca ha l'intenziun dad incassar in tscheins per quels steamers.

Sabrina Flepp-Loretz, cussegliera da vischnaunca:

Autras uniuns ed ustrias ein era sezzas responsablas per organisar ils steamers. Quei ei ord mia vesta buca l'incumbensa dalla vischnaunca. Forsa san certas ustrias era profitar da pli bienmarcadas cundiziuns d'affittar in steamer tier in furnitur che tier la vischnaunca.

Marc Piacentini, cusseglier da vischnaunca:

Cun contas occurrenzas per onn quenta la vischnaunca?

Renato Decurtins, genau:

Uonn ein treis occurrenzas planisadas (Fiasta da cant cecilian, Schlagerfieber, occurrenza dalla Banca Raiffeisen). L'auter onn meina la Tour de Suisse atras il vitg da Sedrun. Tgunsch duvrein nus allura era quella infrastruttura.

Guido Monn, genau:

L'intenziun dalla suprastanza ei da far pli attractiv nossa halla. Tiel credit supplementar setracta ei dad 1% dalla entira summa d'investiziun. Quei ei ina fetg mudesta summa. Il mobiliar ei vegnius strihaus ord il credit dil project da lezzas uras sco la cussegliera Gelgia Deplaz ha menziunau. Quei ei stau in sbagli e quel stuein nus curreger oz.

Ei vegn votau davart las suandontas propostas:

Proposta nr. 1:

Strihar las posiziuns parisols da sulegl e las mobillas ord il credit supplementar.

Proposta nr. 2:

Strihar ils steamers ord il credit supplementar.

Votaziun tier proposta nr. 1:

Il cussegl da vischnaunca decida cun 7 vuschs encunter 4 vuschs da strihar las posiziuns parisols da sulegl e las mobillas ord il credit supplementar.

Votaziun tier proposta nr. 2:

Il cussegl da vischnaunca decida cun 6 vuschs encunter 5 vuschs da buca strihar la posiziun steamers ord il credit supplementar.

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca decida unanimamein da conceder il credit restont. En tut conceda il cussegl da vischnaunca pia in credit supplementar ella summa da frs. 55'212.15.

La fatschenta (credit supplementar) vegn aunc suttamessa al referendum facultativ tenor artechel 17 lit. d.

5. Tractanda Elecziun d'ina cumissiun per la revisiun dalla lescha per las contribuziuns d'avertura e las taxas da diever

Renato Decurtins, gerau:

Oz va ei mo per eleger ina cumissiun per la revisiun dalla lescha per las contribuziuns d'avertura e las taxas da diever. Sco Beat Roeschlin ha gia declarau a caschun dalla davosa seduta dil cussegl, risguarda la calculaziun dalla taxa da canalisaziun e serenera buca il quantum d'aua che mintga tenercasa drova. La calculaziun dalla taxa sto era risguardar il quantum dall'aua che mintga tenercasa drova. Quei scrivan las leschas surordinadas avon. Nossa lescha cuntegn buca quei principi. Ord quei motiv essan nus obligai dad eleger oz ina cumissiun che sefatschenta el proxim temps culla revisiun da quella lescha.

Severino Solèr, cusseglier da vischnaunca:

Nus havein approbau d'ina seduta dil cussegl ina finanziaziun speciala per ils dumbraders d'aua. Aschia havein nus havein fatg nies pensum e signalisau anoviars che quella tematica ein impurtonta per Tujetsch.

Gelgia Deplaz, cussegliera da vischnaunca:

Nus savein sedumandar sch'igl ei prudent che quella finanziaziun speciala succeda sur la vischnaunca ni sche la corporaziun d'aua savess far ella. Actualmein ei ina cumissiun vid reveder la constituziun communal. Leu veggian las structurass dalla vischnaunca messas en damonda. Cheutier s'audan era las corporaziuns d'aua. Perquei eisi prudent da spitgar entochen che quella cumissiun ha terminau las lavurs avon che lantschar la revisiun da quella lescha.

Guido Monn, gerau:

Nus retschevein adina puspei protestas el connex cun quella taxa. Tochen oz essan nus vegni naven cun igl egl blau. Tujetsch ei ina dallas fetg paucas vischnauncas senza uras d'aua. Sch'il cussegl da vischnaunca vul stuschar ora quella revisiun, sto la suprastanza communal viver cun vossa decisiun.

Severino Solèr, cusseglier da vischnaunca:

Jeu fetgel la proposta da renviar la fatschenta e returnar tala alla suprastanza communal.

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca decida unanimamein da buca eleger ina cumissiun per la revisiun dalla lescha per las contribuziuns d'avertura e las taxas da diever e da returnar la fatschenta alla suprastanza communal.

6. Tractanda Orientaziuns

Niev baghetg pil stradalesser:

Il gerau Guido Monn orientescha davart il rendaquen dil niev baghetg pil stradalesser. Il quen siara cun ina summa finala da frs. 1'450'736.00 e schai pia frs. 10'736.00 sur il credit concediu. Quella differenza ei tenor el ina summa mudesta tier in tal grond project.

7. Tractanda Varia

Gelgia Deplaz, cussegliera da vischnaunca:

Co vesa ei ora culla revisiun dalla constituziun communal ? Vegn la revisiun gleiti suttamessa als gremis politics ?

Guido Friberg, president dil cussegl da vischnaunca:

La cumissiun ei vid far las davosas lavurs redacziunalas avon che la constituziun vegn inoltrada per preexaminaziun tiegl Uffeci da vischnauncas dil cantun Grischun.

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

Jeu less cuort tematisar la situaziun dalla Casa Soldanella. Sco quei che vus haveis tuts saviu prender ord las medias, ha la Casa Soldanella ad interim negin meinacasa respectiv meinafatschenta. Ils responsabels dalla Casa Depuoz da Trun porschan uss agid e sustegnan la coordinaziun dallas incumbensas ella Casa Soldanella entochen ch'ins ha anflau in niev meinacasa per la Casa Soldanella.

Miu giavisch alla suprastanza ei che vus vegnessas activs en caussa. Quei vul dir, prender si contact cun il president dalla fundaziun e medemamein intervegnir tier igl Uffeci social dil cantun Grischun per s'informar sco il stadi actual ei.

Nus stuein cumbatter e star en per quella instituziun sociala sco era procurar che la Casa Soldanella hagi a liunga vesta in avegnir a Tujetsch. Jeu manegiel concret la renovaziun dalla Tgésa s. Vigeli sco nova dimora per ils cussadents dalla Casa Soldanella.

Mario Hitz, gerau:

Nus essan sentupai cul cussegl d'administraziun dalla Casa Soldanella sco era culs responsabels digl Uffeci social dil cantun Grischun. La vischnaunca ha fatg tut siu pusseivel. Damai che Hanspeter Brun ha stuiu calar sco meinafatschenta, ha la Casa Depuoz stuiu sorprendere per immediat la direcziun.

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

Gl'onn vargau ha Beat Roeschlin sincerau a caschun d'ina seduta dil cussegl che tuts documents seigien inoltrai tiegl Uffeci social dil cantun Grischun.

Mario Hitz, genau:

Nus havein giu ina seduta communabla culs responsabels digl Uffeci social. La vischnaunca ha dau giu tut ils documents necessaris. La fundaziun dalla Casa Soldanella ed igl Uffeci social sefatschantan actualmein cul project. Els han tenor il stadi actual sincerau da vuler mantener las plazzas da lavur a Tujetsch. Pli bia savein nus buca tradir pil mument.

Il president dil cussegl da vischnaunca siara l'endischavla radunonza dil trienni 2017/2020.

Simon Collenberg:
actuar:

Guido Friberg
president:

Vischnaunca Tujetsch
Gemeinde Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2017/2020

Quen 2018

Vischnaunca Tujetsch

Messadi

dalla suprastonza communal a al cussegl da vischnaunca

Preziau president
Preziadas cusseglieras
Stimai cussegliers

Rapport da gestiun e quen 2018

Preziadas convischinas, preziai convischins

Gl'onn 2018 ei stau in onn interessant per l'entira suprastanza dalla vischnaunca da Tujetsch. Nus havein astgau s'occupar cun pliras sfidas e novs projects. Nus dein in sguard anavos sils puncts impurtonts digl onn vargau.

Residenza Dulezi

Ils 8 da zercladur 2018 ha la badelada per la construcziun dalla Residenza Dulezi giu liug. La residenza da seniors cumpeglia en tut 18 habitaziuns. Tier la maioritad dallas habitaziuns setracta ei da talas ella grondezia da 2.5 e 3.5. Plinavon cumpeglia la residenza duas habitaziuns da 4.5. El plaunterren vegn construì in bistro. Ultra da quei vegn ina filiala dalla Banca Raiffeisen integrada el plaunterren. Ella garascha sutterrana stattan 13 parcadis a disposiziun per habitonts dalla residenza. La stad vargada han las empremas lavurs da construcziun entschiet. Sco emprem ei la garascha sutterrana vegnida baghegiada. Tochen la fin digl onn 2018 era la construcziun brutta dalla garascha sutterrana e dall'emprema alzada terminada. Tenor il plan actual duei la construcziun dalla residenza vegnir terminada silla fin da mars digl onn 2020.

Pendiculara Salins – Cuolm da Vi

Ils 16 da mars 2018 ha la radunonza communal concediu gl'emprest ella summa da frs. 2.5 milliuns ed ils differents dretgs per la construcziun dalla pendiculara Salins – Cuolm da Vi. Per Tujetsch ei la pendiculara ina nova purschida che augmenta l'attractivitat da nossa destinaziun. La pendiculara duei oravontut trer dapli hosps en nossa regiun, quei oravontut durent la stad. La primavera, cuort suenter che la neiv era ora, han las pendicularas da Mustér entschiet cullas empremas lavurs da construcziun dalla pendiculara Salins – Cuolm da Vi. La fin digl onn 2018 stevan gia ils masts e la construcziun dalla staziun da partenza a Salins era per gronda part finida. L'entschatta 2019 ein aunc las davosas lavurs da construcziun vegnidas terminadas. L'extrada a miez possibilitescha als hosps da descender a Cungieri gest sper l'ustria ch'ei puspei vegnida aviarta dacuort. Aschia han ils hosps la pusseivladad da guder ina bubronda sco era ina spisa a Cungieri.

Promoziun dall'economia

Ils 14 da december 2018 ha la radunonza communal approbau la lescha per promover il svilup economic ella vischnaunca da Tujetsch. Quei ei stau in impurtont pass ella dretga direcziun. La lescha possibilitescha ad investurs, interprendiders ni persunas privatas d'inoltrar tier la suprastanza communal damondas da susteniment per projects persistents. La suprastanza examinescha silsuenter las damondas e pren ina decisiun sche talas san vegnir sustenidas e tgei prestaziuns che vegnan en damonda persunter. Sco prestaziuns sa la suprastanza dar giu terren da baghegiar gratuitamein ni en dretg da baghegiar, conceder contribuziuns finanzialas ni emprests senza tscheins, procurar ladinamein per las cundiziuns necessarias da rama ella planisaziun locala e regionala ni per levgiaments fiscals. Las cumpetenzas da decider davart prestaziuns sedrezzan tenor igl uorden da cumpetenzas dalla constituziun communal. Las prestaziuns vegnan finanziadas ord in fond pil svilup economic.

Nova cunvegna cun Sedrun Mustér Turissem

Duront pliras sedutas communablas culla suprastanza communal da Mustér ei ina nova cunvegna da prestaziun cun Sedrun Mustér Turissem (SMT) vegnida elavurada gl'onn vargau. Quella ei entrada en vigur cull'entschatta da schaner 2019. Las suprastanzas han definau niev ella cunvegna che Sedrun Mustér Turissem surpren l'incarica da promover e sustener occurrenzas en nossa destinaziun. Quei vul dir che SMT organisescha, accumpogna e finanziescha arranschaments. Damai che l'organisaziun turistica Sedrun Mustér Turissem ei uss responsabla per quella incumbensa, han las vischnauncas augmentau la contribuziun finanziaria. La contribuziun dallas vischnauncas secumpona ord duas posiziuns. D'ina vart vegnan 100% dallas entradas ord las taxas da turissem e da l'autra vart 70% dallas entradas ord las taxas da hosps assignadas a SMT. Las duas vischnauncas ein tenor la nova cunvegna responsablas pil manteniment dall'infrastructura turistica sco era per eventualas adattaziuns ni engrondaziuns da tala. Per tut ils ulteriurs pensums ei l'organisaziun Sedrun Mustér Turissem responsabla.

Nova lescha da burgheis

Ils 20 da zercladur 2014 ha il parlament federal approbau la revisiun totala davart la lescha federala dil dretg da burgheis svizzer. La lescha cumpeggia differentas adattaziuns che han giu per consequenza che la lescha cantunala dil dretg da burgheis ha medemamein stuiu vegnir suttamessa ad ina revisiun. En quei connex han era las leschas dil dretg da burgheis sin palancau communal stuiu vegnir adattadas tenor las novas stipulaziuns dalla lescha cantunala e federala.

La suprastanza communal ha dediciu da remplazzar il reglament existent entras ina lescha communal. Plinavon ha ella decidu da surprender ils parameters minimals secrets avon ella lescha cantunala ella nova lescha, quei per las personas svizras sco era per las personas jastras. Tenor la nova lescha communal sto ina persuna jastra haver il domicil tschun onns en vischnaunca, da quei dus onns senza interrupziun avon l'inoltraziun dalla damonda da naturalisaziun. Las personas svizras ston haver dus onns il domicil senza interrupziun en vischnaunca. Quels parameters minimals possibiliteschan naturalisaziuns pli efficientas ed eviteschan ulteriuras restricziuns. La radunonza communal ha approbau la nova lescha ils 14 da december 2018. La lescha ei entrada en vigur silla entschatta schaner 2019.

Credits – niev auto-cistiarna e restauraziun dalla baselgia s. Martin

Ils 14 da fevrer 2018 ha il cussegl da vischnaunca concediu in credit ella summa da frs. 120'712.50 pil niev auto-cistiarna ch'ils Pumpiers Sursassiala han acquistau. Totalmein ha quei vehichel custau frs. 450'000.00. Las vischnauncas da Mustér e Medel/Lucmagn sco era la segirada da baghetgs (GVG) ein era separticipai vid ils cuosts da quei vehichel. Quella cumpra ei stada necessaria, damai ch'il vehichel vegl ha stuiu vegnir remplazzaus.

Ils 28 da zercladur 2018 ha il cussegl da vischnaunca concediu in credit en favur dalla restauraziun dalla baselgia s. Martin dalla Claustra a Mustér. Ina renovaziun totala dalla baselgia claustrala ei stada urgenta ed indispensabla. La davosa sanaziun totala dalla baselgia claustrala ha numnadamein giu liug avon rodond 100 onns. La fassada sid culs dus clutgers ei vegnida renovada la davosa gada egl onn 1954.

La Claustra da Mustér ha ina gronda impurtonza per la regiun ed ei lunsch entuorn bein enconuschenta. Ord quei motiv eisi fetg legreivel ch'ils gremis politics dalla vischnaunca Tujetsch han susteniu la

renovaziun dalla baselgia s. Martin cun ina contribuziun da frs. 100'000.00, sustenend cheutras da mantener quei object historic.

Finanzas

La situaziun finanziaria dalla vischnaunca ei dapresent sufficienta. Il quen 2018 siara cun in cashflow da frs. 2'163'582.00. Quei cashflow ei seresultaus ord respargns considerabels da tuttas partiziuns e muort pli bia entradas tier las taglias communalas, tier ils recavs specials e tier ils tscheins d'aua sco era pervia d'ulteriuras influenzas finanzialas. Ils deivets a miez e liung termin muntan per la fin digl onn 2018 a frs. 5 milliuns.

Beinsavend che la sanaziun dil Bogn Sedrun stat avon porta, eisi impurtont da haver in bien egl sillas finanzas. La situaziun finanziaria ei actualmein sufficienta. Impurtont ei dad examinar egl avegnir tuttas investiziuns da rudien e giudicar sche la vischnaunca sa supportar talas sco era ils cuosts annuals che seresultan ordlunder.

Actividad politica

Autoritads communalas

Votaziuns all'urna

Igl onn 2018 han neginas votaziuns communalas giu liug en vischnaunca.

Radunonza da vischnaunca

Igl onn 2018 han duas radunonzas da vischnaunca giu liug.

Ils 16 da mars 2018 ha la radunonza da vischnaunca decidu cun 176 vuschs encunter 1 vusch (3 abstenziuns) da conceder in emprast da frs. 2.5 milliuns per la construcziun dalla pendiculara Salins-Cuolm da Vi allas Pendicularas Mustér SA. La radunonza communal ha plinavon concedu divers dretgs da traversar e plirs dretgs da construcziun sco era dus dretgs da baghegiar. La radunonza da vischnaunca ha medemamein decidu unanimamein d'approbar la lescha davart l'indemnisaziun dalla vischnaunca Tujetsch per sias prestaziuns en connex cul provediment d'electricitad.

Ils 14 da december 2018 ein il preventiv 2019 dil quen da gudogn e sperdita sco era dil quen d'investiziun dalla vischnaunca Tujetsch ed il preventiv 2019 dil quen da gudogn e sperdita pil Bogn Sedrun vegni approbai unanimamein. Plinavon ha la radunonza communal concedu unanimamein in credit d'impegn ella summa da frs. 700'000.00 per la via da maschina dil Tgom. Cun tscharna unanima ei vegniu decidu da schar il pei da taglia d'entrada e da facultad per igl onn 2019 sin 95% dalla taglia sempla dil cantun ed il pei da taglia sin schischom sin 1.5%. Medemamein ha la radunonza communal approbau unanimamein la lescha per promover il svilup economic ella vischnaunca da Tujetsch ed approbau cun 30 vuschs encunter 1 vusch la lescha davart la recepziun da burgheis per la vischnaunca da Tujetsch. La lescha per promover il svilup economic ella vischnaunca da Tujetsch ei entrada en vigur culs 14 da december 2018 e la lescha da burgheis silla entschatta schaner 2019. Sper quellas tractandas ha la radunonza da vischnaunca approbau cun 21 vuschs encunter 7 vuschs (3 abstenziuns) la finanziaziun speciala ella summa da frs. 1'500'000.00 pil provediment d'aua (dumbraders d'aua).

Cussegl da vischnaunca

Igl onn 2018 ha il cussegl da vischnaunca salvau siat sedutas. El ha decidì davart las suandontas fatschentas:

- Pendiculara Salins-Cuolm da Vi
- Remplazzament digl auto-cistiarna: concessiun d'in credit
- Saramentaziun dil niev commember dalla suprastonza communal
- Rendaquens 2017
- Contribuziun per la restauraziun dalla Claustra da Mustér
- Lescha per promover il svilup economic ella vischnaunca da Tujetsch
- Elecziun dil biro dil cussegl da vischnaunca
- Lescha per promover il svilup economic ella vischnaunca da Tujetsch
- Rapport davart l'adattaziun dalla bilanza tenor il sistem da contabilitad HRM 2
- Approbaziun dalla finanziaziun speciala pil provediment d'aua
- Preventiv 2019
- Aboliziun dil regulativ per il menaschi finanziel dalla vischnaunca Tujetsch
- Lescha davart la recepziun da burgheis per la vischnaunca da Tujetsch

Suprastonza communal

La suprastonza communal ha salvau 27 sedutas durant igl onn 2018.

Direcziun communal

La direcziun communal ha salvau 12 sedutas durant igl onn 2018.

Conclusiun

El rapport da gestiun e quen 2018 vegnan ils differents departaments ad informar sin las proximas paginas sur dil curriu e passau. Lu suondan il quen annual 2018, la survesta dallas autoritads communalas, informaziuns interessantas da nossa populaziun e differents statisticas.

Concludend engraziein nus per tut il sustegn, per la confidanza ed il ferm engaschi da mintga vart sinaquei che nossa vischnaunca sappi funcziunar. In grond laud e renconuschientscha meretan nos collaboraturs per lur impurtant engaschament, per lur loialtad e fidanza envers il patrun – la vischnaunca.

Sedrun, avrel 2019

Beat Roeschlin, president communal

Simon Collenberg, menader center communal

Departament administraziun e finanzas

Administraziun communal

Sper las lavurs ordinarias ei l'administraziun communal stada fatschentada gl'onn 2018 cull'introducziun dalla nova homepage. Suententer entgins onns ha la suprastanza decidiu da crear ina nova pagina che corrispunda als basegns dad oz. La nova pagina porscha plirs novs survetschs digitals sco per exempel l'empustaziun da lenna da brisch ni da patentas per encurir aur e cristallas. Era graficamein ademplescha ella ils criteris giavischai.

Suententer che l'administraziun communal ha introduciu il niev model da quen MAC 2 (HRM 2) el connex cul preventiv 2018, han aunc ulteriuras lavurs stuiu vegnir fatgas. Denter auter ei l'entira facultad administrativa e facultad finanziaria vegnida valetada tenor ils principis dil MAC 2; aschia per exempel era tuttas parcelas dalla vischnaunca ed ils baghetgs. Suententer la nova valetaziun ei ina nova bilanza d'avertura seresultada. Quella ei vegnida presentada ils 29 d'uost 2018 al cussegl da vischnaunca ensemen cul rapport davart l'adattaziun dalla bilanza.

L'administraziun communal metta gronda peisa silla scolaziun dil persunal. Cheutras vul ella garantir survetschs da buna qualitat. La collaboratura Petra Furrer ha terminau cun success la scolaziun sco referendaria da finanzas.

Cun grond success ha era Irina Andreoli finiu igl emprendissadi mercantil la fin fenadur 2018. Silsuententer ha ella entschiet culla maturitad professiunala tier la Scola per economia a Cuera (Wirtschaftsschule KV Chur). Il team dall'administraziun giavischa ad ella per sia veta professiunala e privat tut bien pigl avegnir.

L'entschatta uost ha Riana Deragisch entschiet gl'emprendissadi mercantil tier l'administraziun communal. Ella absolve igl emprendissadi cun la maturitad professiunala.

Archiv communal

In archiv ei buca semplamein ina deponia da pupi, dad actas ni da cudischs ch'ins sa schar svanir in di. Bien, bia caussas ston bandunar in di igl archiv per schar plaz agl essenzial. Igl essenzial cuntegn veta - la veta d'ina vischnaunca durant tschentanners e decennis. Ina part dalla carstgaunadad sa quei fascinar, l'autra part ha insumma negin interess da tals documents. Mo quei ei gie aschia sin tuts secturs dalla veta e duei buca stermentar quels che s'engaschan per la conservaziun e tgira da scartiras e documents vegls!

Las actas da taglia han ils davos onns priu en ina gronda part dil plaz digl archiv. Damai che tut quellas actas vegnan ussa digitalisadas peglia quei ina fin. D'ina vart dat ei dapli plaz per las ulteriuras actas e da l'autra vart vegn igl archivar levgiaus d'ina stentusa lavur da sortir ed archivar las actas da taglia en ver 50 scatlas. Las actas neu dall'administraziun ein ils davos onns da minimala carschen, quei ein oravontut ils quens e las quittanzas dil menaschi dalla vischnaunca.

La pli legrevla carschen ed era la pli impurtanta per la cultura tuatschina ei la carschen ella part 21 (Cultura). Biaras vischinas e numerus vischins han danovamein svidau lur truchets e pulsts e surdau bein enqual scazi agl archiv da vischnaunca. Buca mo actas, era films e fotografias ein vegnidas surdadas agl archivar. Nies arcun vegn aschia adabien a tuts e perquei in engraziament el num dil generaleesser als furniturs dad archivalias ed autras preziusadads agl archiv communal.

Amplificar la retscha da cudischs ni la documentaziun dalla vischnaunca ei l'obligaziun digl archivar. Quella sto ver cuntinuaziun. Cheu suondan las ovras novas digl onn 2018 che han cumpletau la retscha da cudischs documentars ed auters: *Uniun fallun e cascharia Disla/Mustér Cronica*; Lothar Bearth/Felici Deflorin 2015; *Die NEAT* Ökologische, wirtschaftliche und soziale Auswirkungen der Grossbaustelle in Sedrun Prisma 2017; *Nies Luven 1980* Ils da Luven raquantan da lur vitg 1980 Vischnaunca Luven; *Chor Baselgia Segnas 100 onns* Chor Baselgia Segnas Sin viadi tras in tschentaner 1917 – 2017 Ediziun: Chor Baselgia Segnas 2017 *Die altehrwürdige Sprache der Söldner und Bauern – Die Veredelung des Bündnerromanischen bei Joseph Planta (1744-1827)* Michele Badilatti 2017; *Weissbuch Für den Bündner Tourismus* Tourismusrat Graubünden 2017; *Das Jahr ohne Sommer Die Hungerkrise 1816/17 im mittleren Alpenraum* Fabian Frommelt/Florian Hitz/Michael Kasper/Christof Thöny (Hrsg.) Universitätsverlag Wagner 2017; *Warum bin ich Mitglied eines Dorfvereins?* Lavur da matura da Maria Jacomet, Sedrun 2017; *Anatomie einer Revolte* Adolf Collenberg Verlag Bündner Monatsblatt Cuera 2018; *Da temps vargai La historia da Surcasti/Suraua* Simon Derungs 2017; *Ils/die Orliks* sur Sep Fidel Sievi, Glion 2017

Cun la pagina d'internet www.archiv-communal.ch haveis vus ina buna investa egl archiv da vischnaunca. Vus veseis il register dallas actas, dils cudischs e da tut auter che sesanfla egl archiv en Tgèsa communal a Sedrun.

Alla fin igl usitau clom a vus preziadas vischinas e vischins: Buca sdermenai documents, fotografias e scartiras da valeta cultur-historica. Igl archiv communal pren bugen encunter quels documents. Leu anflan ellas il liug adattau per viver vinavon e survir als descendents sco documents da perdetga dil viver e luvrar ella val. Bien engraziament persuerter!

Elavuraziun d'ina lescha per la promoziun dall'economia

Gl'onn 2018 essan nus sefatschentai denter auter cull'elavuraziun d'ina lescha per promover il svilup economic ella vischnaunca da Tujetsch. Enteifer biaras sedutas havein nus redeggiu ina lescha che ademplescha ils basegns dalla vischnaunca. La finamira principala dalla lescha munta che la vischnaunca sa promover l'economia ed era il turissem cun contribuir differentas prestaziuns en favur da projects persistents. Ils davos onns ha la vischnaunca adina puspei susteniu projects cun emprests, contribuziuns finanzialas ni cun autras prestaziuns. Quei ei denton buca succediu sin fundament d'ina lescha. Consequentamein muncava ina basa legala per quella promoziun. Quei ei stau in ulteriur motiv e nerassuras - sper l'intenziun da promover l'economia - da redeger ina tala lescha.

Il cussegl da vischnaunca ha approbau la lescha a caschun dalla seduta dils 29 d'ost 2019 e la radunanza communal dils 14 da december 2018. Uss dispona la vischnaunca ina basa legala per conceder certas contribuziuns ni prestaziuns en favur da projects persistents. La promoziun sa cumpigliar differentes secturs dil turissem sco loschament, denton era il commerci ni l'industria, pia secturs buca directamein cun in ligiom turistic. Menaschis existents en difficultads finanzialas astgan buca vegnir sustenì; correspundentamein vegn desistiu sin mesiras per mantener tals affars. Ils projects ston esser economicamein supportabels. Contribuziuns ed emprests vegnan concedi unicamein ed ein in supplement tier la finanziaziun dils projects. Entrass quei agid finanziel duei la realisaziun dils projects vegnir levgiada. Suenter ston ils projects denton sefinanziar sesez, las entradas ston cuvierer las expensas. La promoziun d'occorenzas ei buca ina componenta dalla lescha. Culla nova lescha sa la vischnaunca sustener novas interpresas che secasan a Sedrun ni interprendiders ch'engrondeschan lur fatschentas. Ils projects san per exempel preveder la producziun d'niev product ni d'in niev survetsch. Decisiv ei che l'idea dil project ei buca enzatgei da mintgadi, mobein unica ed innovativa.

La suprazion communal spera che investurs, interpresas, denton era glieud indigena inoltreschien damondas da susteniment per lur projects sin fundament dalla lescha. Pertgei mo cheutras sa la vischnaunca segidar sin ina moda migeivla da promover l'economia en nossa val.

Finanzas

Quen current

Il quen current siara cun expensas totalas da frs. 12'666'837.69 ed entradas totalas da frs. 13'069'801.10. Aschia sersulta in surpli d'entradas da frs. 402'963.41. Il quen cuntegn deducziuns totalas dalla facultad administrativa egl import da frs. 412'674.74.

Risguardond tut ils suranumni fatgs munta il cashflow (gudogn avon las deducziuns dil quen current) a total frs. 2'163'582.04.

Quen d'investiziun

Il quen d'investiziun dalla facultad administrativa cuntegn expensas per investiziuns egl import da frs. 1'442'218.31 ed entradas da subvenziuns e contribuziuns da frs. 558'591.07, aschia ch'ei sersulta investiziuns nettas da frs. 883'627.24.

Preventiv 2018

Il preventiv prevedeva expensas da frs. 11'415'580.00 ed entradas da frs. 11'558'100.00. Aschia sersultava in surpli d'entradas da frs. 142'520.00.

Il quen d'investiziun era calculaus cun expensas bruttas da frs. 4'349'050.00. Havend risguardau las contribuziuns e subvenziuns da frs. 826'000.00 sersultavan investiziuns nettas da frs. 3'523'050.00.

Il gudogn avon las deducziuns (cashflow) muntava a frs. 442'900.00. Suenter haver risguardau las investiziuns nettas sersultava in deficit da finanziaziun da frs. 3'080'150.00.

Explicaziuns detagliadas tier il quen 2018 e la situaziun finanziaria

Quen 2018

Il rendaquen 2018 muossa in cashflow ella summa da frs. 2'163'582.04. El preventiv era tal calculaus cun ina summa da frs. 442'900.00. Il cashflow positiv ei sersultaus ord respargns considerabels da tuttas partiziuns. Plinavon han era igl Uffeci forestal ed il menaschi tecnic contribuui a quei bien resultat. Ultra da quei han era pli bia entradas tier las taglias communalas e taglias specialas (+335'000.00), pli aultas entradas ord il tscheins d'aua (+frs. 250'000.00), pli aultas amortisaziuns, midadas positivas entras las finanziaziuns specialas e pli aultas contribuziuns da tiarzas personas contribuui a quei bien resultat.

Il quen d'investiziun 2018 muossa in saldo da frs. 883'627.00 visavi las investiziuns nettas da frs. 3'523'050.00 previdas el preventiv. Las investiziuns restontas (frs. 2'639'423.00) crodan egl onn 2019.

Tenor la calculaziun actuala sersulta ina facultad netta da frs. 6'306'711.12. Quella facultad ei per frs. 1.396 miu. pli aulta che previu. Sch'ins riguarda denton tier la facultad netta da frs. 6.306 miu. las investiziuns da frs. 2.639 miu. ch'ei vegnidas spustadas sigl onn 2019, sersulta ina summa pli bassa,

numnadamein ina facultad netta ella summa da frs. 3.667 miu. Analog a quella nova calculaziun che risguarda tuts fatgs, sesminuescha la facultad finanziaria da frs. 14.083 miu. sin frs. 10.41 miu.

Il grad d'atgna finanziaziun da 244.85% risguarda buca las investiziuns spustadas sigl onn 2019. Sch'ins risguarda las investiziuns spustadas, munta il grad d'atgna finanziaziun a 61.41%. Consequentamein cuviera il cashflow sulettamein 61.41% dallas investiziuns lantschadas igl onn 2018.

Situaziun finanziaria – ina eglia da egl avegnir

Pigl onn 2019 ein investiziuns nettas da frs. 3.0 miu. planisadas. Pils proxims 4 onns (2020-2023) vegnan las investiziuns totalas schazegiadas sin frs. 14.6 miu. Quella summa cumpeggia la sanaziun dil bogn cuvretg, projects ed investiziuns ella infrastruttura da basa. Sch'ins risguarda denton las investiziuns spustadas sigl onn 2019 ella summa da frs. 2.6 miu. e las investiziuns nettas digl onn 2019 da frs. 3.0 miu. s'resulta pils proxims tschuns onns ina summa totala d'investiziuns da rodond frs. 20.2 miu. Priu il cass ch'il cashflow resta sin rodond frs. 2.0 miu ils proxims onns, s'resulta in deficit da finanziaziun (sutcuvrida dallas investiziuns) ella summa da frs. 10.2 miu. el spazi da quels tschun onns. Schai la media annuala dil cashflow sut quella supposiziun ordvart ottimistica da frs. 2 miu. per onn, lu s'augmenta il deficit da finanziaziun correspundentamein. Restituziuns dalla finanziaziun jastra ein buca pusseivlas ils proxims onns, perquei che las investiziuns previdas survargan mintga onn il cashflow. Consequentamein s'resulta ina gronda debitaziun per la vischnaunca, damai che tala sto prender si capital jester per la finanziaziun dallas investiziuns e sa buca pagar anavos tal. Detg cun auters plaid - il svilup dil grad d'atgna finanziaziun fa ina paupra parea.

Dapli indicaziuns davart la situaziun finanziaria dalla vischnaunca Tujetsch e las prognosas ein veseivlas silla tabella cheusut.

indicaziuns ella tabella en frs.							
Cefras indicativas	Rendaquen 2018	Preventiv 2019	Prognosa 2020	Prognosa 2021	Prognosa 2022	Prognosa 2023	2019-2023 (cumulativ)
			<i>scenari positiv</i>	<i>scenari positiv</i>	<i>scenari positiv</i>	<i>scenari positiv</i>	<i>scenari positiv</i>
Cashflow	2'163'582.00	2'000'000.00	2'000'000.00	2'000'000.00	2'000'000.00	2'000'000.00	10'000'000.00
- Investiziuns nettas	-883'627.00	-5'642'273.00	-7'400'000.00	-2'400'000.00	-2'400'000.00	-2'400'000.00	-20'242'273.00
sutcuvidra /sutcuvidra tier investiziuns	1'279'955.00	-3'642'273.00	-5'400'000.00	-400'000.00	-400'000.00	-400'000.00	-10'242'273.00
- facultad finanziaria	14'082'683.00	11'815'410.00	11'440'410.00	11'315'410.00	11'190'410.00	11'065'410.00	
- capital jester	-7'775'972.00	-9'642'072.00	-14'667'072.00	-14'942'072.00	-15'217'072.00	-15'492'072.00	
facultad netta alla fin digl onn	6'306'711.00	2'173'338.00	-2'851'662.00	-3'626'662.00	-4'026'662.00	-4'426'662.00	-4'426'662.00
deivets a liung termin	-5'000'000.00	-6'500'000.00	-11'500'000.00	-11'800'000.00	-12'100'000.00	-12'400'000.00	-12'400'000.00
Grad d'atgna finanziaziun	244.85%	35.45%	27.03%	83.33%	83.33%	83.33%	49.40%

Las investiziuns procuran el futur per grondas grevezias finanzialas. Il quen dalla vischnaunca vegn a mussar ora ina debitaziun permanenta. Las investiziuns han per consequenza ch'ils cuosts annuals s'augmentan per minimalmein 10% dalla summa d'investiziun. Quellas expensas secumponan ord las deducziuns, ils cuosts per las finanziaziuns ed ils cuosts da manteniment. Gl'augment dils cuosts ei veseivels el quen da gudogn e sperdita. Quei augment da cuosts ha puspei per consequenza ch'il cashflow sesminuescha.

La vischnaunca ha duas opziuns per mitschar d'ina debitaziun netta ch'ei zun critica:

1. Augmentar las entradas e spargnar cuosts cun examinar minuziusamein las structuradas dil menaschi dalla vischnaunca.
2. Reducir las investiziuns.

Facit pigl avegnir

Egl avegnir eisi impurtant dad examinar da rudien ils projects e gudicar tgei consequenzas finanzialas che tals han per la vischnaunca. La vischnaunca sa buca selubir da realisar mintga project. Igl ei impurtant da metter las dretgas prioritads tier l'elecziun e la realisaziun dils projects. La supportabladad finanziaria dalla vischnaunca ei numnadamein restrenschiada. Oravontut projects che caschunan considerabels cuosts annuels ein egl avegnir buca supportabels per la vischnaunca. Plinavon eisi da gronda impurtonza da tener ina buna disciplina tier las expensas sco era da far respargns nua che quei ei pusseivel.

Departament baghegiar, forestalessar ed ambient

Baghegiar

Uffeci da baghegiar

Midadas da personal

Cun la fin digl onn 2018 ha Monika Bearth terminau siu engaschi tier la vischnaunca. Ils davos onns eis ella stada responsabla per la decoraziun da fluras els vitgs ed uclauns. Sco hortulana da professiun ha ella exequiu quella incarica a moda professiunala e cun gronda premura. La suprastanza communal engrazia ad ella per la lavur prestada e giavischa pil futur mo il bien.

Situaziun da baghegiar

Igl onn 2018 ei l'activitad da construcziun ella Val Tujetsch seconcentrada fermamein sin la cuntinuaziun e terminaziun dils gronds projects turistics. La pendiculara Salins-Cuolm da Vi sco era la construcziun dalla telecabina silla Vagliauna han ligiau ina pulita part dalla capacitat dallas firmas da construcziun involvadas. Medemamein ha giu liug ils 8 da zercladur 2019 l'emprema badelada per la construcziun dalla residenza da seniors cun in volumen total da baghegiar da ca. frs. 11.4 miu. Ultra da quellas grondas investiziuns ei era vegniu construì ina nova casa d'ina famiglia e persunas privatas han exequiu differentas grondas renovaziuns vid lur habitadis. Ina activitad che para da vegnir empau en moda ils davos onns ei la midada da clavaus en habitaziuns. Igl onn vargau ei quei succediu en dus loghens. Sin fundament da quella situaziun e per risguardar il principi ch'il maun public dueigi s'adattar alla fiera ed exequir sias investiziuns per part silmeins en temps cun pli pintga activitad da baghegiar, ein ils responsabels sedecidi da referier investiziuns previdas dalla vischnaunca ella summa da ca. frs. 1 milliun sigl onn 2019.

Per tractar tut las fatschentas da baghegiar ei la cumissiun da baghegiar s'entupada a 17 sesidas. En tut ei vegniu inoltrau 68 damondas e 47 annunzias da baghegiar.

Scola Sedrun

La scola da Sedrun ei vegnida baghegiada igl onn 1962. Era sche quei edificii contonscha gleiti la vegliadetgna da 60 onns, fa el aunc adina ina biala pareta entras la cumposiziun dils differents baghetgs che sedrezzan agl ur tenor il plaz da pausa giusut scola. Per mantener la scola en in bien stan, vala ei era cheu da far las investiziuns e lavurs da manteniment necessarias. Igl onn vargau ei la pégna ch'era dapi igl onn 1984 en funcziun, vegnida remplazzada. Quella duvrava ils onns vargai annualmein rodund 50'000 liters ieli per scaldar tuttas localitads. Entras la sanaziun dalla Via Dulezi igl onn 2017 ha l'energia alpina fatg las preparativas per colligiar la casa da scola cun la reit d'anergia. Uonn ein las installaziuns internas el baghetg succedidas. Il niev sistem da scaldar ha dau la pusseivladad da far la midada naven dall'energia fossila sin l'energia regenerabla. La nova tecnica d'installaziun ed il niev pilotadi possibiliteschan d'optimar la regulaziun dalla temperatura dils differents raiuns ella casa da scola ed aschia spargnar energia.

Sper quella gronda investiziun ein era ulteriuras lavurs da manteniment vid il baghetg ed il contuorn dalla scola succedidas. Denter auter ha il pedel Andreas Deflorin refrestgentau la sala d'entrada cun nova color e novs bauns.

Manteniment general dallas vias e sendas

Sco menziunau all'entschatta ei la Via Strem in da quels projects ch'ei vegnius spustaus sigl onn 2019. Entginas lavurs ein denton tuttina vegnidas exequidas. Aschia ei la cuvrida ella Via Parvechel vegnida sanada. En quei connex han ins era gest saviu adattar punctualmein la ladezia dalla via.

A Rueras ei la secunda etappa dalla Senda Crestas vegnida exequida. En quei connex eisi vegniu installau ina nova lingia da canalisaziun ed ina nova illuminaziun.

A Camischolas ei la senda naven dalla Via Cantunala si Camischolas-Sura vegnida sanada. Sper la nova cuvrida ei era vegniu montau in tschabergal.

A Sedrun ha il cantun sanau la Via Cavorgia suenter la terminaziun dallas lavurs digl Alptransit. En quei connex ha la vischnaunca cumpletau l'illuminaziun cun treis ulteriuras cazzolas.

En differents loghens ella val eisi vegniu fatg migliuraziuns vid las vias existentas. Plinavon ein era las lavurs vid la Via Gionda vegnidas terminadas.

Via d'access e parcadis halla plurivalenta:

La via d'access sut la via communal ei ina part dil concept d'areal. Cun la construcziun dalla halla plurivalenta eis ei stau indispensabel da migliurar igl access per tut ils involvai. Il traffic da quella via vegn a crescer massivamein cun la finiziun dallas lavurs dalla residenza e la piazza da sport. En quei connex eisi vegniu creau rodund 38 parcadis sper la halla plurivalenta e sut canzlia. Medemamein han ins saviu integrar dus parcadis d'autocar ed in per car annex. Oravontut ei la via d'access vegnida adattada allas normas dil traffic public. Cun la nova entrada dalla via cantunala han ins saviu migliurar la pendenza ed il radius d'entrada. Las lavurs vegnan a cuzzar entochen miez igl onn 2019.

Cun la ventschida da tuttas lavurs entuorn il quartier Dulezi, obtegn la vischnaunca in modern center el vitg cun 38 parcadis d'auto da persunas e dus parcadis d'autocar. Quel ademplescha igl access dalla halla sport e cultura sco era ils ulteriurs basegns per ina vischnaunca turistica. Ils cuosts totals ein calculai cun frs. 495'000.00. La sanaziun dalla via cantunala cun la punt dil Drun entras igl Uffeci da construcziun aulta era previda igl onn 2019, ei denton uss vegnida spustada sigl onn 2020.

Planisaziun dil territori

Il 20 da mars 2018 ha la Regenza Grischuna relaschau l'adattaziun dil plan directiv "habitadi" ed ella sessiun d'atun ha il Cussegl Grond priu il conclus necessari davart l'adattaziun dalla lescha da planisaziun dil territori. Quellas decisiuns han per consequenza che 68 da 108 vischnauncas el cantun Grischun ston reducir las zonas da baghegiar al diever prognosticau tenor il svilup demographic ed economic dils proxims 15 onns. La vischnaunca da Tujetsch sto era redimensiunar las zonas da baghegiar al basegns previsibel.

Ina ulteriura finamira da quellas decisiuns pertucca directamein la cumparsa ed il funcziunar da nos vitgs. En in maletg empalont davart il spazi communal eisi da definir co nos vitgs duein sesviluppar en lur cocs e co ins sa tener quen dallas atgnadads specificas da mintga liug. La finamira ei da mantener ina aulta qualitat dils habitadis e d'organisar il traffic aschia che quel drova pauc spazi e caschuna buca grondas emissiuns.

Per quellas midadas han las vischnauncas tschun onns peda ed ils responsabels vegnan ad esser occupai fermamein cun quels projects durant quei temps.

Concept da parcar

Il traffic individual pren adina tier ed aschia s'augmenta il basegns per novs parcadis cuntinuadamein. La lescha da baghegiar pretenda che mintga possessur d'ina habitaziun hagi in agen parcadi. Ellas zonas dil vitg ei quei fetg savens buca pusseivel da realisar. La problematica vegn el futur a daventar aunc pli gronda muort la midada d'intent dils clavaus en habitaziuns. La vischnaunca ei ord quei motiv actualmein vidlunder d'elavurar in concept che duei definir, co sligar il problem da parcar els loghens precars.

Garascha sutterrana dalla residenza da seniors Dulezi

La construcziun dalla garascha sutterrana ei ina cumpart dalla casa da seniors e cumpeggia medemamein igl access cun il contuorn denter la casa communal e la residenza. Ils parcadis denter la Banca cantunala Grischuna e la residenza vegnan engrondir ed aschia resta la summa da parcadis pli u meins sco tochen dacheu. La plipart dallas lavurs ein gia construidas. La garascha ha plaz per 13 autos da persunas, da quels setracta ei da 4 parcadis per impedi. L'investiziun totala munta a rodond frs. 2'130'000.00.

Ambient

Serenera Prau Cumin

Igl onn vargau ein las lavurs ordinarias per il mantenimet dalla serenera vegnidas exequidas. Ultra da quei era ei previu el preventiv da construir in fussal da plievgia. Quei ei era ina investiziun ch'ei vegnida spustada ord ils motivs gia menziunai. A partir dil matg entscheiva quella construcziun. Il project fussal da plievgia che preveda medemamein il remplazzament dallas duas garaschas ei calculaus cun ina summa totala da frs. 505'800.00.

Forestalessers

Persunal

Il menaschi tecnic ha saviu occupar durant ils meins da stad 10 luvriers che han prestau varga 18'000 uras da lavur productivas e quei a priori ellas suandontas spartas:

- raccolta da lenna
- ovras da protecziun
- mesiras da recumpensaziun AlpTransit
- manteniment vias d'uaul, vias da migliuraziun e da quartier
- infrastruttura turistica
- halla plurivalenta

Cun l'entschatta fenadur ha Tobias Schuster, sesents a Mustér, entschiet sia lavur en nies menaschi tecnic. Durant ils dus davos onns ha el absolviu igl emprendissadi da bostger tier la vischnaunca da Mustér. Signur Schuster surpren il post da maschinist dil tractur cun carr da lenna suenter che Pio Hendry ha surpriu internamein la piazza da pedel dalla nova halla plurivalenta, la preparaziun dil glatsch ed il manteniment dalla piazza da ballapei.

La fin d'october ha il capo-bostger Peter Jemmi bandunau nies menaschi suenter nov onns. El ha obteniu ina nova piazza da lavur tier il menaschi forestal a Sagogn/Laax. Ad el engraziein nus cordialmein per tut il prestau e giavischein vinavon bia plascher e cuntentientscha en sia nova piazza.

Raccolta da lenna / utilisaziuns sfurzadas

Las empremas lavurs selviculturalas ein vegnidas exequidas la fin da fevrer egl uaul da schurmetg da Camihut sur la lingia dalla Viafier Matterhorn Gotthard. En ina surfatscha cun biala regiuvinaziun ein ils pégnis vegls e brahs vegni pinai per evitar che tals sederschien nuncontrollau en consequenza da neiv e vent e donnegeschien igl uaul giuven. Igl ei vegniu pinau en tut 350m³ lenna.

La lenna ei vegnida transportada a val cul helicopter. El decuors dalla primavera ha l'Uniun da pescadurs mess la roma en in magliac per aschia promover ellas novas largias suleglivas la regiuvinaziun.

Il bau-scorsa appreziescha aultas temperaturas e periodas schetgas. La stad vargada ei stada schetga e caulda, quei che ha puspei procurau per dabia lenna donnegiada entras il bau-scorsa. Envers igl onn vargau ei la situaziun secalmada empau. Tonaton ha stui vegnir pinau en nos uauls dalla vart dretga 1900 m³ lenna pervia dil bau-scorsa. Entras pinar ils pegns taccai dil bau-scorsa vegn sespruau d'impedir che la populaziun s'augmenta explosivamein. Cun runar la lenna aschi spert sco pusseivel ord igl uaul e silsuenter scursar ella, vegn destruì il nutriment e liug da svilup dil bau-scorsa.

Survesta dils donns d'uaul entras il bau scorsa dils davos onns

2014	1'168 m ³
2015	216 m ³
2016	1'640 m ³
2017	3'319 m ³
2018	2'092 m ³

Malgrad igl ault diember da lenna donnegiada ha la grupp forestala saviu realisar in tagl lenna ordinari egl uaul da Cavorgia. Duront il meins d'october ei la lenna vegnida pinada e silsunter runada ord igl uaul cun nossa suga. Tals tagls da lenna ein vegni alla cuorta ils davos onns tier nus, s'audan denton tier las lavurs las pli apprezzadas da nos bostgers e luvvers d'uaul.

Projects forestals

Remplazzament dallas lavineras da betun Scharinas

Duront ils meins da stad ei la secunda etappa da quei project vegnida realisada. Sco igl onn vargau ha la grupp forestala era spazzau uonn lavineras da betun ella lugnhezia da 220 meters. La firma da baghegiar Bianchi SA da Sursassa ha silsunter construiu lavineras permanentas da metal ella lunghezia da 180 meters. Cun quella etappa ein las lavurs vid las lavineras permanentas da metal terminadas. Naven dil proxim onn vegn construiu lavineras da lenn e silsunter plantau.

Indrez d'alarm da lavinas Pulanera/Milà

Igl atun ei gl'indrez d'alarm da lavinas per la Pulanera e la Val Milà vegnius prius en funcziun. Aschigleiti ch'ils apparats da radar, geofons e la suga da dedecziun installai el territori dalla Pulanera e Val Milà constateschan moviments da lavinas vegnan la lingia dalla viafier sco era la via cantunala serradas entras ils signals a Dieni e Rueras. Ils cuosts occuri per quei project muntan a frs. 465'837.00. La repartiziun dils cuosts vesa ora sco suonda:

Confederaziun e cantun	frs. 349'378.00
Viafier Matterhorn Gotthard:	frs. 55'900.00
Uffeci da construcziun bassa:	frs. 37'267.00
Vischnaunca Tujetsch	frs. 23'291.00

Sanaziun dallas vias d'uaul

El rom d'in project forestal ei la via d'uaul che meina da Plaun dil Lai (vischinonza dall'Axpo) entochen ella Val Vallatscha vegnida migliurada. En differents loghens ein remeduras vid il catram stadas necessarias. Sin il tschancun da Plaun Miez entochen ella Val Valatscha ei la cuvrada da glera vegnida sanada cumpleinamein. Ils cuosts totals per quella lavur muntan a frs. 78'900.00. Il cantun surpren 70% dils cuosts totals.

Ils 14 da mars ha ina bova da varga 1'100m³ material cuvretg la Via d'uaul Bugnei sin ina lunghezia da 40 meters. La primavera ei quei material vegnius dustaus, aschia che la via ei puspei stada accessibla per tut il traffic. Silsunter ei vegniu erigiu agl ur dalla vart sura dalla via in mir cun crappa gronda sco schurmetg encunter ulteriuras curdadas da crappa e material. Las lavurs ein vegnidas exequidas dalla firma da baghegiar Loretz SA. Igl onn proxim eisi aunc previu da construir sil mir ina preit da quaders larissh per augmentar la segirtad encunter curdadas da crappa.

Curdada da crappa e blocca

Ils davos onns ein ils donns vid ovras da protecziun, vias e sendas entras curdada da crappa e blocca s'augmentai considerablamein. Egl uaul da Tschuppina sco era egl uaul da Bugnei ein gronda blocca da

crappa sedistaccada e ruclada a val entochen ch'ella ei vegnida frenada dallas reits da schurmetg sur la lingia dalla viafier. Las reits ein cheutras vegnidas donnegiadas considerablamein. Il bliec ch'ei ruts ora egl uaul da Bugnei sin in'altezia da 1750 m.s.m ha donnegiau sin via a val pliras lavineras temporaras entochen ch'el ei vegnius frenaus dalla reit sur la Senda Sursilvana a Tscheppa. Egl uaul da Rosas ei in grond bliec per grond cletg vegnius frenaus suenter ca. 50 meters d'in grond pégn. Igl ei gnanc da s'imaginar tgei devastaziun e catastrofa che havess saviu schabegiar sche quel fuss ruclaus sur la lingia dalla viafier e via cuntunala ora enviers Selva.

Manteniment da sendas

La vischnaunca da Tujetsch posseda ina reit da sendas da viandar da 179 km. Nossas sendas ein da gronda impurtonza per il turissem da stad. Biars da nos hosps visetan Tujetsch per saver guder duront ina spassegiada nossa biala cuntrada muntagnarda. La vischnaunca ei pertscharta dil grond nez e dall'impurtonza ed impunda onn per onn grondas summas el manteniment e migliurament dallas sendas per saver porscher als hosps ed indigens rutas attractivas e bein caminablas.

Duront ils meins da stad ei la senda che meina da Selva a Plaun Miez vegnida slargiada e migliurada. La finamira ei da saver porscher ella vischinonza dils vitgs sendas per famiglias cun carrets d'affons. La senda posseda ussa ina cuvrida cun glera e duas novas punts che garanteschin in passadi segir. Medemamein ei la senda da viandar e da velo da Tschamut a Sut Crestas/Selva vegnida migliurada considerablamein.

La primavera vargada ei la Senda Sursilvana da Rodunda ella Val Strem puspei vegnida aviarta suenter la bova digl onn 2016. Igl ei stau necessari d'adattar la senda alla nova situaziun e d'ereger ina nova punt sur l'aua Strem, quei per ils viandonts sco era per l'agricultura.

Departament educaziun, cultura e sport

Educaziun

Scola

Igl onn 2018 han tut en tut 17 scolastas e scolasts instruiu nos affons e giuvenils. Ils pensums vegnan parti per gronda part sin las personas d'instrucziun. Gl'entir pensum da lavur dalla scola Sedrun munta a 1000 pertschien, ei sectracta pia da 10 plazzas da lavur cumpleinas. Naven dalla scoletta entochen la tiarza superiura visetan 114 scolaras e scholars nossa scola.

Igl onn vargau ei vegniu realisau dabia projects pli gronds e pli pigns. Plinavon han ils scholars e las scolaras fatg diversas excursiuns tematicas sco era viadis da classa. La lavur cumpetenta da nossas personas d'instrucziun sveglia las marveglias, lai anavos fastitgs e procura per valurs cuzzontas tiels affons. Ina fermezia da nossa scola ed ina schanza pils affons ei la varietad da nies team scolastic. A nus sepor-scha la pusseivladad da nezegiar las cumpetenzas da mintgin per in svilup persistent da nossa scola.

Ina gronda sfida ei era quest onn la realisaziun ed introducziun dil niev plan d'instrucziun. El decuors digl onn vargau, dad uonn e dils onns vegnents vegnan las personas d'instrucziun scoladas instensivamein. Quei capeta entras cuors interns cun personas dil fatg dil team ni enteifer cuors obligatorics dil cantun. Il pass decisiv dalla introducziun dil niev plan d'instrucziun vegn realisau igl onn da scola 2019/2020 entras il rom individualisaziun.

L'integraziun dils affons cun basegns specials ei terminada e vegn realisada en nossa scola. Anflar sli-giaziuns integrativas che convegno per la classa e pils singuls affons ei ina gronda sfida. Quei pretenda dalla persuna d'instrucziun e dalla pedagoga curativa in fin sentiment e buna collaboraziun.

Igl onn 2018 ei stau in onn intensiv cun bia lavur, quei era davos las culissas. El decuors digl onn ei il cussegl da scola seradunau stediamein e ha liquidau differentas fatschentas per aschia possibilitar a nossa scola in bien svilup. Agl entir team da scola che s'engascha enormamein per nossa scola en favur dils affons tuatschins admettein nus in grond e cordial engraziament.

Mutaziuns

Cun la fin digl onn da scola 2017/18 ha nossa menadra da scola Marina Cavelti-Mathiuert terminau siu engaschi. Dunna Cavelti ei stada engaschada en nossa scola naven digl atun 2016. L'incarica da meinascola ha ella exequiu cun gronda savida e capientscha. Marina ei ina persuna pragmatica, cumpetenta e cun ina zun emperneivla demananza. Ella ha capiu oreifer da tgamunar nossa scola cun sia moda fina e curteseivla. Adina ha ella ponderau fetg bein las caussas avon che prender decisiuns. Marina ha passentau bia uras en biro per sustener il beinstar da nossa scola sco era per saver liquidar pendenzas en tutta ruasseivladad. Cheutras ha ella unfriu temps previu da passentar cun sia famiglia. En buna memoria stat l'occorrenza giul campadi el tipi cun spiduns barsai ed autras bunas tratgas. En sia rulotta ha ella passentau stediamein la notg suenter liungas sedutas ni fatg il paus sur miezdi.

Da cheu anora vulein nus engraziar cordialmein a Ti Marina per la cumpetenta lavur prestada sco era per la zun buna collaboraziun. Tia aviartadad, Tia promptadad da secunfrontar culs problems e sli-giar els, han levgiu nossa lavur. Bugen seregurdein nus da quei temps e giavischein a Ti ed a Tia famiglia tut bien pil futur.

Giubileums

Gelgia Deplaz – 25 onns survetsch

Gelgia Deplaz ha astgau festivar igl onn 2018 il giubileum da 25 onns survetsch sco mussadra da scoletta.

Suenter che la Gelgia e siu um Gion Paul han giu fundau lur famiglia, ei ella sedecidida da puspei fitgar pei en sia clamada carezada sco mussadra da scoletta. Entschiet ha Gelgia la piazza a Rueras cun ina scoletta pintga e famigliara. Suenter paucs onns ha ei giu num da dislocar la scoletta e la scola a Sedrun. Era quella midada ha Gelgia priu sco schanza positiva e sesentida beinspert da casa ella nova scoletta el quartier da Gionda.

Dil fatg che Gelgia ei sper mussadra da scoletta aunc ina pura incarnada da nuorsas, han ils affons profitau enorm ed astgau guder bellezza muments ed aventuras. Cun tgierp ed olma ha ella sespruau da svegliar igl interess e la carezia per animals e la natira. Cavar truffels, ir cul runal da bio digl Edi Hess, carsinar animals e perfin star sur notg si Craps el carezau mises, ein mo entgins exempels. Per esser adina sil niev stan da professiun ha Gelgia frequentau regularmein cuors da perfecziun.

Dapi 25 onns accumpogna Gelgia cun bia carezia, pazienza e capientscha ils affons tuatschins. Ella gida ils affons da far igl emprem pass naven dalla mumma el mund dalla scoletta e scola. Gelgia dat vinavon a mintg'affon tut quei ch'el drova per saver sesviluppar dad ina maula tier ina ferma e biala

tschitta. Sgulassen tuttas tschittas ch'ella ha accompignau pil vitg entuorn, havessen nus ina biala mar da tschittas. Quei bi maletg duei accompignar ella era egl avegnir.

El num dils geniturs, dil cerchel scolastic e dalla vischnaunca engraziein nus grondamein alla Gelgia pigl grond e nunstunclenteivel engaschi en favur da nos affons.

Projects - occurrenz - activitads

La scoletta

La scoletta sa adina puspei guder e profitar dalla savida e purschida da geniturs, dalla collaboraziun cun classas, da visetas en fatschentas, tier purs e bia auter. Nua che las mussadras damondan - las portas ein quasi adina aviartas per investa. Denter auter han ei astgau visitar beins purils e guder il runal da bio a Dieni. Ina notg han els schizun survegniu suttetg gratuit en in camp. Aschia san las mussadras adina puspei porscher als affons bials e nunemblideivels eveniments. Per quei grond sustegn da tuttas varts e la buna collaboraziun en special culs geniturs in cordial engraziel fetg.

Project - Nies ambient – consumar, reciclar e dismetter rumians

„Nies ambient – consumar, reciclar e dismetter rumians“ ei il num dil project cul tal ils affons da scoletta entochen la tierza classa (ussa 4.classa) han luvrau duront in'jamna il matg digl onn vargau. Ils affons han zambergiau bellezza caussas ord ils rumians. Els han empriu da reciclar e da sortir ils rumians. Els scholars han evenimentau tgei che selai far ord ils rumians reciclables e han era stuiu veser tgei che capeta sch'ins dismetta buc ils rumians sco quei ch'ins duess. Sco finiziun dil project han las classas aunc visitau la deponia da miardas da Sedrun.

Instrucziun davart la natira

Scolars e scolaras dalla 3. classa fan diever dil plaz sur scola nua ch'els semnan e plantan flurs e persequiteschan il svilup ed il crescer. Ina ga per meins ha l'instrucziun liug egl uaul Cavorgia. Igl ei in liug ideal per observar e perscrutar ella natira ed emprender cun moviment e sur tut ils senns.

Excursiun "fiug & aua" a Tusaun

Il mardis, ils 18 da settember 2018, ein la 5. e 6. classa serendi ensemen cullas scolaras ed ils scholars da Mustér a Tusaun per prender part al project "fiug & aua". Leutier han ils affons saviu emprender ina massa davart ils dus elements, ils quals nus savein duvrar sco amitgs - che san denton era daventar nos inimitgs.

Di da sport

Il di da sport dil scalem primar ha giu liug el Center da cultura e sport a Mustér. Communablamein han las scolaras ed ils scholars dallas classas primaras da Tujetsch e Mustér astgau guder in di da sport variont. In semegliant di da sport communabel per las classas superiuras ha giu liug a Sedrun. Il Plaun da pors spel campadi ei in plaz perfect per realisar giugs senza cunfins dallas classas superiuras. Il plascher ed igl eveniment cumineivel dils giuvenils dad omisduas vischnauncas ei stau la finamira principala da quei di.

Surselva Champions

Era igl onn vargau ha la 2. reala e secundara priu part alla occurrenza dils Surselva Champions. Els ein semiserai en savida e sport e han cumbatti encunter differentas gruppas dalla Foppa, Lumnezia e Cadi. Per l'emprema gada eis ei reussiu alla secunda classa superiura da contonscher igl emprem plaz. Sil premi generus da quei eveniment selegan ils victurs zun fetg, la classa astga numnadamein far in viadi a Rust e passentar in di egl Europapark.

Maraton dall'Engiadina

Meinascola Gian-Reto ha frequentau per la tiarza gada ensemen cun ina gronda delegaziun da Tujetsch il maraton engiadines. Era entgins scholars da nossa scola han priu part da quella occurrenza. Ils eglis tarlischonts all'arrivada suttastrehan mintg'on il plascher immens dil success contonschiu e motiveschan da danovamein separticipar a quella occurrenza. Ina preparaziun ideala sin quei eveniment singular fuss la participaziun al maraton dalla Surselva. Igl ei denton grev da motivar ils giuvenils, damai ch'els vulan buca seblamar avon il publicum indigen.

Jamna da project scalem ault

Historia civica ei stau il motto dalla jamna da project dil scalem ault. Ils emprems dus dis han ils giuvenils passantau en nossa val. L'emprema finamira ei stau d'emprender d'enconuscher nossa vischnaunca cun sias instituziuns e ses pensums multifars. Ina viseta en canzlia ha possibilitau ina investa ella lavur administrativa da nossa vischnaunca. Plinavon han las treis classas visitau igl archiv communal, la serenera e la caverna dalla Ovra Electrica Rein Anterior SA. Cordial engraziament per tut las interessantas informaziuns ed ils referats instructivs. En stanza da scola ein las retschercas vegnidas elavuradas ed approfondadas. Cheutras han ils giuvenils obteniu in'emprema investa dalla structura da nies stadi federativ.

La secunda part dalla jamna han las classas superiuras passantau ordvart la vischnaunca. Sin viadi encunter Berna ei ina viseta en ina perschun aviarta a Reichenau stada sil program. Ils giuvenils ein stai zun impressiunai da quella instituziun. A Berna ha la scola tuatschina giu caschun da visitar l'Ambassada tudestga e retschiert informaziuns dalla ambassadura suppleanta. Ils puncts culminonts dils dis ella capitala ein stai la guida atras la Casa federala cun cusseglier naziunal Martin Candinas e naturalmein da senudar el flum dalla Aara.

Exposiziun da scola

Puspei ha la scola organisau l'exposiziun da scola tradiziunala. L'occurrenza alla fin digl onn da scola 2017/18 ha cattau bun'accoglientscha. Cun grond plascher han ins astgau beneventar ina massa geniturs, parents ed interessents. Era uonn ein las scholaras ed ils scholars cun lur personas d'instrucziun stai fetg creativs. Da quei han ils visitaders astgau seperschuader ellas differentas stanzas da scola.

Cultura

Museum La Truaisch

L'egliada anavos rinforza l'egliada anavon – perquei visitei nies museum. Il motto che nus havein tschentau el decuors digl onn 2018. Mirar anavos ei per la generaziun sils onns sempli, pertgei ch'els han viviu igl exponiu en nies museum. Far interessant il mirar anavos alla generaziun giuvna ei ina gronda sfida – quasi nunpusseivla. Per els ei il viver el present il pli impurtant. Denton sco nies motto di, sa l'egliada anavos era dar aspectativas pigl avegnir ed arver portas pil present e futur. Ei drova semplamein la dretga egliada cugl impuls necessari!

Sesiun d'unviern

Sco purschida speciala ni exposiziun speciala havein nus durant ils meins d'unviern continuau a moda reducida cun l'exposiziun dalla stad davart ils 4 confamigliars Cavegn. A nos hosps havein nus saviu possibilitar da visitar culla carta da hosps gratuitamein il museum. Numerus han fatg diever da quella pusseivladad e quei oravontut lu cu l'aura era buca gest fetg buna.

Mineralias

Suenter treis onns ha ei danovamein dau midadas. L'unien dils cavacrappa tuatschins ha puspei motivau ils cavacristallas da purtar lur megliera tocca ed exponer en nossas vitrinas. E veramein – igl ei sco adina in deletg dad ammirar ils custeivels scazis da nossas muntognas. Cun luschezia presenta mintga exponent a moda individuala ses unicats, ses tocs dalla collecziun privata. Senza dubi, nossa partiziun da mineralias ei admirabla.

La partiziun da mineralias che s'auda alla vischnaunca havein nus cumpletau cun in Scheelit da rara grondezia e bellezza. Plinavon enrihescha ina cadeina dad alas fier che sepresentan per liung d'in crap, ina raritad ord Cavradi, quella collecziun. Ina cristalla cun ina visualitad specialmein attractiva.

Exposiziun speciala - Ervin Monn

Cun ina preschientscha admirabla dad amitgs ed enconuschents ha giu liug el decuors dil fenadur 2018 la vernissascha dalla exposiziun speciala "Fotografias dad Ervin Monn, Camischolas". En sias fotos semuossa igl art da fotografar, la pazienza da spitgar sil dretg mument ed il cletg dad esser el dretg liug. Mo aunc auters facturs giogan ina impurtanta rolla il mument ch'il nuv digl apparat vegn smaccaus, aschia era la glisch e la dretga secunda e tgunsch era la dretga tecnica! Il museum ha presentau en sala in schatg da sias meglieras ovras. In text accumpignont ha menau el mund dalla fotografia e dau entginas informaziuns dil maletg!

Viseta da Cambodscha

Ina gruppa da scienzists dalla Cambodscha sin in viadi da scolaziun davart l'archeologia ed intermediaziun da historia han visitau il museum. L'idea ei stada da porscher investa ellas activitads tradiziunals dils purs tujetschins ed aschia era la pusseivladad da far cumparegliaziuns cul viver dils purs da lur patria. Las discussiuns animadas el museum han cumprovau che la viseta ha corrispundiu a lur basegns. Particularmein surstai ein els stai dalla exposiziun extraordinaria da mineralias e la lavur dils cavacris-

tallas. “La viseta e la hospitalitad vegn a restar ad els en buna memoria” ha il mender dalla grupp, Christian Foppa, exprimiu.

Magazin

Legreivlamein existan biars buns mauns per la cultura tuatschina. Grazia a quella tenuta s’emplunan nos magazins cun rauba museala, nova rauba mo era megliera rauba che l’exponida. Ei dat era numerusas spartas rimnadas, denton buca exponidas el museum muort il plaz. Aschia posseda il museum segira-mein ina dallas pli grondas collecziuns davart la pietad populara. Plinavon ei la rimnada da skis e tut quei che ha da far cul turissem d’unviern enorma ed en vesta dalla historia dils davos tschien onns ella val necessaria da presentar zacu el museum.

Sentupada pils seniors e senioras da nossa val

Mardis, ils 26 da zercladur 2018 ein numerusas senioras e seniors sentupai ella sala dil museum. In referat ha menau els cun plaid, maletg e film atras la historia da 200 onns Val Tujetsch. Silsunter ei il mund dallas cristallas vegnius presentaus entras in cavacristallas. La part cultura ha svegliau gronda discussiun mo era rugadau e regurdau a temps vargai. In aperitiv ha possibilitau la cuntinuaziun d’interessantas egliadas el vargau.

Di dil museum 2018

Ils 7 d’october 2018 ei stau di dil museum. El center stat secapescha adina il museum cun la partiziun dalla cultura unida culla historia dalla val. Mintga toc exponiu ha sia historia, per mintga visitader in’autra. La natira da nossa val seprenta ella partiziun da mineralias. Las bialas fotografias digl Ervin han fascinau, vesend ils camutschs e las tscharvas en acziuns tut specialas. Treis gadas ei la sala s’emplenida tochen al davos plaz per admirar films dils onns 1970 filmai da Francisca Cavegn-Berther da Sedrun. Curdin e Severin Brugger han dau in intermezzo musical ed il Forum cultural Tujetsch ha inagada dapli procurau per la tgira dil magun cun ina gustusa pulenta cun caschiel e groma. Engraziel fetg a tut quels ch’ein stai al di dil museum ed a tut quels ch’ein s’engaschai pil gartetg da quei di.

Pumpiers

En in seracass eisi impurtont da saver s’orientar el museum. Ils Pumpiers Sursassiala, sut l’egida dil cumandant Gion Tenner, han perquei fatg in exercezi pil cader el museum. Cun tener a scret igl essen-zial, cun directivas en cass d’in barschament, ei la garanzia d’in spert agir dada. La sperdita da quei scazi cultural fuss ina frida culturala d’enorma conseguenza.

Film

Ils 14 d’october ha giu liug, en preschientscha d’ina grupp d’envidai entras il cineast Gieri Venzin, la vernissascha dil film «Per greppa e crappa – la historia d’in aventurier» in omagi al cavacristallas Dosi Venzin. Sur plirs decennis muossa Gieri la lavur legreivla e prigulusa dil cavacristallas.

Prelecziun

Ensemen cul Forum cultural Tujetsch ha la cumissiun museum organsiau ina prelecziun culla scribenta tuatschina Asa S. Hendry, sesenta a Vella. In numerus auditori ha gudiu d'udir texts ord siu novissim cudisch «Sin lautget».

Frequenza

Legreivlamein savein nus notificar ina carschen dalla frequenza el museum. Aschia han 1555 personas admirau nossa natira e cultura, quei ein 17% dapli ch'igl onn vargau. Las entradas ein carschidas per 13%.

Persunal

Ils hosps apprezzeschan in bien e cumpetent accumpignament el museum. Nos guids han quellas habilitads e meretan en quest liug il duu engraziament. Lavurs sco schubergiar ed administrar ein oz essenzialas e quellas vegnan exequidas entras nossa administratura. Bien engraziament persuerter!. Pliras personas s'engaschan per las pli differentas lavurs el museum e nus appreziein quei sustegn ed engraziein.

Project - engrondaziun dil museum ed erecziun d'in archiv cultural

Ils 11 d'avrel 2016 elegia la suprastonza communal ina cumissiun per studi d'in museum cun ina partiziun da mineralias attractiva e moderna. Il Forum cultural Tujetsch vul realisar el medem edific in archiv cultural. Igl architect Gion Caminada da Vrin elavura in project e quel sa vegnir presentaus el decuors digl onn 2018 alla suprastonza communal. En ina sentupada all'entschatta december 2018 communichescha quella ch'ella sappi buca sustener il project. Buca pervia dil project, quel ha anflau gronda accoglientscha, na muort las finanzas actualas dalla vischnaunca. Dasperas preferessen els in auter liug per in museum da mineralias. Aschia ei era il secund studi per in museum da mineralias vegnius mess a freid.

In'egliada el futur

Svilups e midadas ein necessarias. La partiziun da mineralias pretenda adattaziuns per far la purschida pli attractiva. Il plaz ei restrenschius, mo midadas da qualidad ein adina puspei pusseivlas. Pliras da quellas vegnan a succeder el decuors digl onn 2019. Aposta per far pli attractiv la purschida dil museum havein nus creau in concept da menaschi che porscha pil proxim temps in grondius instrument per novas purschidas ed adattaziuns.

Clom

Mintgin e mintgina sa contribuir al manteniment dalla cultura tuatschina. Il museum ei perquei vinavon alla tscherca da rauba veglia museala. Vus saveis s'annunziar tier in da nos guids ni directamein alla cumissiun dil museum, telefon 081 949 13 43. Nus engraziein a Vus per Vossa beinvulientscha en favur dil manteniment da nossa cultura !

Eveniments culturals

Giubileum da 75 onns Uniun da catschadurs Badus/Tujetsch

Il 13-10-2018 ha l'Uniun da catschadurs Badus/Tujetsch envidau la populaziun da Tujetsch alla fiasta da giubileum da 75 onns. Il president dall'uniun, Pius Degonda, ha astgau beneventar in grond diember da lunsch e da maneivel che ha dau suatientscha agl invit e festivau da camifo ina fiasta bein preparada. Ils commembers han buca schau munchentar igl engaschi e han luvrau cun tgierp ed olma duront jamnas vid quella fiasta. Il resultat ei stau ina grondiusa fiasta, beingartegiada per cuntentientscha dad in e scadin. L'uniun ha astgau prender encunter gratulaziuns ed engraziaments tut a dubel.

Per quella caschun ha Norbert Vinzens redigiu ina bellezza ed interessanta cronica sur dil curriu e passau duront quels 75 onns.

Ils megliers auguris, gratulaziuns ed engraziament admetta era la vischnaunca da Tujetsch pil grond engaschi. Vinavon gronda cuntentientscha, perseveranza ed in bien prosperar all'Uniun da catschadurs Badus/Tujetsch.

Fiasta dil vitg a Rueras

La fiasta dil vitg da Rueras ch'ei naschida avon 25 onns ed aschia vegnida menada atras ils 18 d'uost per la 6avla gada, ei ina ga dapli stada in success cumplein. Buca meins che 48 stans, reparti sin la via da quartier dil vitg, han ils visitaders saviu contemplar. In grond diember burgheis da Tujetsch, sesents dapi decennis ella Bassa, han visitau lur vitg nativ e gudiu nundumbrevilas sentupadas ed interessants discuors. Cunzun era da nos hosps e possessurs da secundas habitaziuns vegn quella fiasta schaze-giada immens. Quei di ha Rueras giu in pievel sco mustgas.

Al president dil comité d'organisaziun Mudest Venzin cun ils consuprastonts, a numerus gidonters e sponsurs, appartegn in grond engraziament e laud per quella bellezza fiasta. Da cor sperein nus ch'ei reusseschi a vus da repeter quei bellezza eveniment en tschun onns.

Cuorsa liunga

Igl onn 2018 han plirs eveniments da cuorsa liunga giu liug a Tujetsch. Il schaner ei stau igl usitau maraton dalla Surselva. Il fevrer ei vegniu menau atras ils campinadis svizzers U14 ed U16. Il mars han ils campinadis svizzers dils seniors giu liug. Entuorn 650 curridders, naven da juniors entochen seniors, han gudiu grondiusas loipas cun excellentas relaziuns da neiv, cumpetenta organisaziun e scharmant agid da numerus voluntaris. Als treis comités d'organisaziun, als sponsurs ed explicitamein era als numerus voluntaris in cordial engraziament per quella grondiusa lavur. Tujetsch posseda ussa ina fetg buna infrastruttura da cuorsa liunga e gest quellas cuorsas ein stadas la megliera reclama persunter.

Lavur da giuventetgna

Giuventetgna Cadi (Gabriela Cabalzar-Lombriser, responsabla per la lavur da giuventetgna)

Duront igl onn 2018 ha ei dau enqual midada pertuccont la struttura da GIUVNETETGNA CADI. Vinavon eis ei stau in temps ina malsegirtad pertuccont il futur dalla lavur aviarta per nos giuvenils e giuvens carschi. Pliras sesidas, ensemen cun il post dil fatg dil cantun, han saviu dar sclariment als responsabels dallas vischnauncas e perschader dalla necessitad d'in post da lavur da giuventetgna. Las vischnauncas da Tujetsch, Mustér, Medel, Sumvitg e Trun han suttascet la nova cuvegna da prestaziun. Las premissas ein pia dadas per cuntinuar cun nossa lavur. Muort mesiras da spargn ei la piazza

dil secretariat vegnida sligiada ed il biro a Trun vegnius serraus. Il pensum da lavur dil post da lavur da giuventetgna dad 80% ei vegnius reducius sin 70%. Jeu sundel vinavon ella piazza sco promotura dalla giuventetgna e vegnel sustenida da duas dunnas che han surpriu pensums parzials. Madlen Deflorin ha surpriu da tgirar la pagina d'internet e Susanne Strupler ha surpriu la contabilitad. Alla secretaria Olivia Pfister havein nus stuiu dar adia il davos da matg. Ella ei stada naven dalla primavera 2014 nossa perla en biro. L'Olivia ei ina persuna fidada ed jeu hai giu endamen cun ella sur da bein enqual situaziun pli cumplicada. Engraziel fetg Olivia! Igl emprem d'october ei il biro a Trun vegnius serraus. Naven da lu ha ei giu num da s'endrizzar a casa egl aschi numnau «homeoffice». Damai ch'il computer vegl era buca cumpatibels cul WLAN ed era empau plauns havein nus stuiu cumprar in niev. Per saver porscher vina-von las uras d'audienza als giuvenils havein nus anflau bunas sligiazziuns. La vischnaunca da Tujetsch metta a disposiziun ina stanza ella tgésa communal ed ella vischnaunca da Mustér sai jeu esser cheu pils giuvenils el local Cons. Duront il temps da scola ei mintgamai la mesjamna suentermiezdi audienza, quei tenor plan publicau.

Enqual project che nus havein realisau igl onn 2018 vi jeu bugen numnar.

Adina puspei tematisen nus publicamein il tema mobbing. Ils 17 da schaner havein nus organisau a Trun in'occurrenza ed ina discussiun al podi tier quei tema. L'usitada sera d'ir cun patinas e silsunter magliar in bien fondue el center AUA VIVA ha giu liug ils 24 da schaner. Igl emprem da mars havein nus priu las scarsolas ni ils bobs ed essan serendi en Tujetsch per ir cun cazzolas da tgau a far ina scursalada nocturna. Ils 24 da mars han nos giuvenils giu in aschi numnau workshop cun Mattiu Defuns e cun Sirius. Ils giuvens artists han cantau e fatg il «rappen» ensemen culs giuvenils. Igl ei adina bi che nos artists restan «nos» era sch'els han success local e naziunal. Nus havein astgau separticipar igl avrel ad in fetg interessant project organisaus dalla baselgia reformada evangelica ensemen cul radio romontsch. 6 da nos giuvenils ord la vischnaunca da Mustér han astgau dar la vusch alla sincronisaziun en romontsch sursilvan ad in film cuort da comic sur da Huldriych Zwingli. Ils 27 e 28 d'avrel essan nus stai a Cuera el studio da RTR per registrar. Sur notg havein nus saviu star el hostel Meiersboden a Cuera. Tgi che ha vuliu ha saviu encurir il contact culla grupp da Müstair ch'era medemamein envidada da sincronisar en siu idiom la historia da Zwingli.

Ils 23, 24 e 26 d'avrel ei vegniu organisau il cuors da «Babysitting» ella canorta Lumpazi. 5 giuvnas han fatg quei cuors ch'ei vegnius menaus dalla menadra dalla canorta Lisa Giorgio e da mei.

Prevenziun ei tier GIUVNETETGNA CADI adina in tema. Ils 8 da zercladur ha giu liug a Sedrun ina sera pertuccont sanadad sexuala cun la pedagoga sexuala Corinne Rietmann da Laax. Jeu sun leda ch'ina dunna dil fatg che sa romontsch era presenta e ha aschia era saviu risponder meglier allas damondas dils giuvenils. A quella occurrenza ein 25 giuvenils stai presents, era da quels ch'ei gia ord scola.

Ils 9 da zercladur ha GIUVNETETGNA CADI astgau segidar ad organisar il batten dil disc cumpact «BLENDED» da Dario Hess ed amitgs. Igl ei adina in special plascher da veser co giuvens talents sesviluppesch e van lur vias d'artists.

Propi il gaudi havein nus giu la sonda, ils 22 da settember d'ir giul Tessin per ir cun Go Kart. Taxi han menaders ed anteriurs menaders fatg. 14 giuvens han saviu dar gas ellas stortas dalla pista da Go Kart a Locarno.

La survigilanza dils locals da sentupada vegn fatga cun plascher da nossas menadras e nos menaders. Sco usitau ha ei dau entgins che han calau cul survetsch ed auters han saviu vegnir recrutai. Senza giuvnas e giuvens engaschai per far quella lavur savess GIUVNETETGNA CADI buca porscher en tuts treis vitgs mintgamai il venderdis sera la pusseivladad da s'entupar els locals. Igl atun ha in niev menader entschiet cun siu survetsch ella TALINA a Sedrun. Il Flurin Jacomet ha fatg il cuors da menader e selegra da s'engaschar. La TALINA ei buca pli la pli giuvna, quei vul dir las localitads drovan ina reno-

vaziun. Cun sustegn finanziel dalla vischnaunca, lavur cumina dils visitaders ed igl agid da geniturs vulein nus prender a mauns ils proxims onns, tut tenor nossas finanzas, quella renovaziun. 2018 ei vegniu decidu da renovar il plantschiu su el local da saltar.

Durant il temps d'atun ed unviern purschin nus duas gadas al meins la «halla aviarta». Quei gia la quarta sesiun. Ei fa plascher che dapli giuvenils fan uonn regularmein diever da quella purschida da semuentar, dar giugs e far sport cun mintgamai dus menaders. Ina ga al meins ei la halla aviarta a Trun ed ina ga al meins a Rabius.

Nossa cumissiun secumpona da: Robert Candinas president dalla cumissiun e delegau dalla vischnaunca da Sumvitg, Mario Hitz delegau dalla vischnaunca da Tujetsch, Jris Lombris delegada dalla vischnaunca da Mustér, Gabriel Venzin delegau dalla vischnaunca da Medel e Kurt Wolf delegau dalla vischnaunca da Trun.

Cuort avon ch'igl onn mondi a fin ha la stizun SPAR da Mustér regalau a nus il daner da Nadal. Cordial engraziament per la summa da frs. 508.00 che nus savein duvrar bein per in ni l'auter project durant igl onn 2019. Engraziel pil sustegn!

Per il project "Agid e sustegn da far pensums" vala buc igl onn calendari, mobein igl onn da scola sco directiva. Bugen dun jeu a Vus in resun dil davos onn. Pigl onn da scola 2018/19 ha ei dau neginas damondas per far diever dalla purschida da sustener scolars cun lur pensums da casa ni per ulivar fleivleziis parzialas en in ni l'auter rom da scola. Ei para ch'il basegns ei buca daus pil mument.

Cun in sincer engraziel fetg a tuts che sustegnan nus!

Departament economia e turissem

Stagiun da turissem 2017 /2018

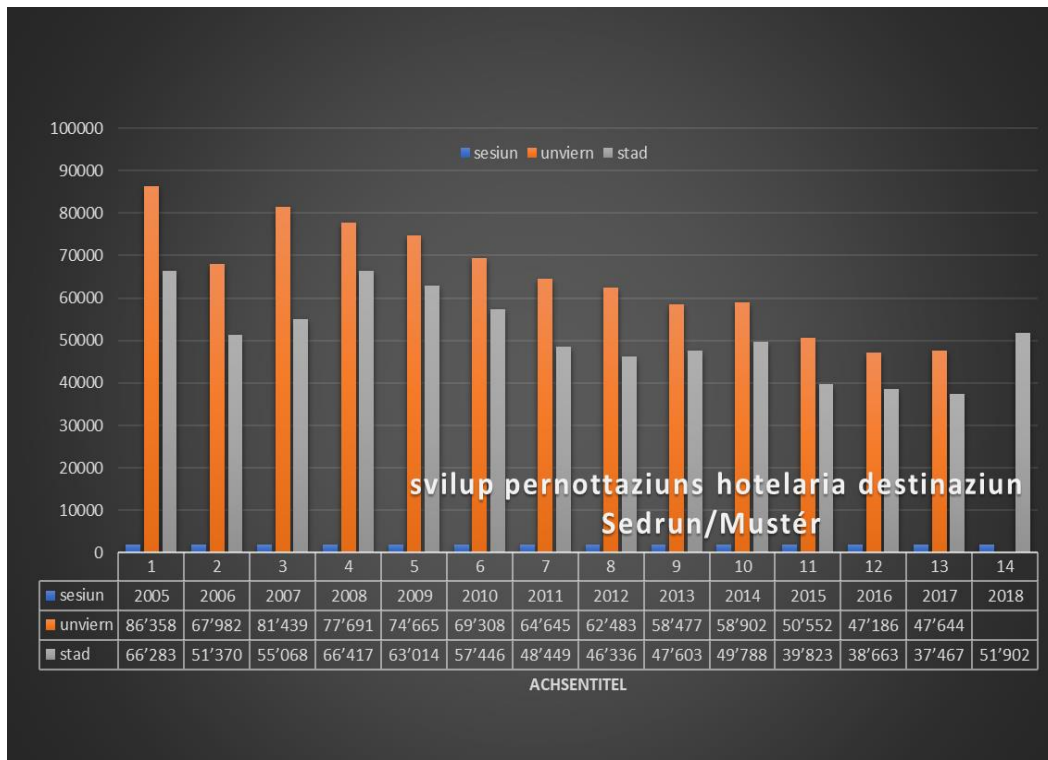
Nevadas e schitgira

Igl unviern 2017/2018 ei staus signaus da grondas nevadas che han procurau per bellezza relaziuns sin pista. Perencunter ei l'aura semussada da tut in'otra vart. Dil schaner entochen il mars ha ei dau mo paucas fins d'jamna cun bialaura. Supplementarmein ei il tschancun dalla Viafier Matterhorn Gotthard sur il Pass Alpsu staus serraus durant rodund 25 dis.

Persunter ei la sesiun da stad stada magnifica. Bialaura e sulegl per maina pigliar fin. Quei fatg ha carmalau ils hosps en nossa destinaziun ed en general els cuolms. En cumbinaziun cun la bial'aura ei naturalmein era la purschida dalla carta da hosps stada in ferm argument per visitar la destinaziun da Sedrun-Mustér. Ord las statisticas publicadas semuossa ei che nossa destinaziun ha astgau nudar in considerabel augment dallas pernottaziuns ella hotellaria da biabein 36% per la sesiun da stad.

Svilupp dallas pernottaziuns ella hotelaria

Las cefras cheusut derivan ord las statisticas digl Uffeci cantunal per economia e turissem. Sco ei para ei la digren a fin ed il diember dallas pernottaziuns serevegn plaunet. Buca cuntenidas en quella statistica ein las cefras dalla sesiun d'unviern 2018/2019.

Bogn Sedrun 2018

Cun nevas ha igl onn 2018 era entschiet pil Bogn Sedrun. Quei ha carmalau hosps en nossa regiun, dils quals biars han visitau nies bogn. Igl unviern apprezieschan oravontut scolas e gruppas da saver sedivertir inaga duront l'jamna el bogn da divertiment. La mesjamna sa ei aschia capitar ch'il bogn ei fullanaus. Quei sa era esser il cass la stad duront ils dis da plievgia. Il Bogn Sedrun, il bogn da divertiment ni da wellness registrescha ils pli biars visitaders duront temps da vacanzas sco era da macort'aura. Cun biars ni paucs visitaders, ils collaboraturs ein adina alla lavur e fan tut lur pusseivel per che hosps gronds e pigns sesentien bein e segirs el Bogn Sedrun.

«Buca siglir digl ur dil bogn da divertiment », quei ei probablamein la construcziun che vegn duvrada il pli savens dils caubogns. Els han adina in egl sil bogn. Mirar ch'ils senudaders hagien plaz da far lur kilometers, las gruppas per lur giugs d'aua e ch'ils pli pigns anflien in plaz en tut quella truscha. Purschidas fetg apprezzadas ein il canal d'aua currenta, la duscha per la massascha dalla totona, la cascada e las quater schischeras sburflontas. Tut quels indrezs pretendan survigilonza permanenta e quei tier biars ni paucs hosps. Per la segirtad da tut ils hosps ston ils survigiladers meinsvart admonir e procurar per uorden. Quella lavur vegn savens criticada ed ei sa dar malcapientschas. Dapi l'avertura dil Bogn Sedrun ha ei mai dau grevs accidents. Quei grazia als caubogns ch'ein immediat sil plaz per gidar, spindrar e sligiar conflicts.

La lavur dils caubogns entscheiva gia avon ch'il bogn arva sias portas ed ei buca finida cura ch'el siara ellas. Il caubogn ei responsabels buca mo per la segirtad dils hosps el bogn, mobein era per la segirtad dalla tecnica. Mintga di da lavur entscheiva cun diversas controllas da pumpas, maschinas, ventilaziuns e tut ils indrezs per il bogn da divertiment e da wellness. Tut sto esser en uorden avon l'avertura dil

bogn. Pliras gadas a di vegn la temperatura e la qualidad da l'aua mesirada. Plinavon ein ils caubogns responsabels per la higiena e las chemicalias ed els fan era reparaturas vid indrezs e tecnica. Per che la viseta el bogn seigi emperneivla per tut ils hosps vegn ei schubergiau fetg savens, quei duront il temps d'avertura sco era silsuenter. Far empustaziuns, better ora neiv, segar e far uorden entuorn il Bogn Sedrun s'audan medemamein tier las lavurs dils caubogns. En quei senn, in grond engraziament als caubogns per lur survigilanza e lur lavur pil Bogn Sedrun.

In menaschi cun tonts hosps, ina tala tecnica complexa e differentes giavischs dils visitaders funcziunescha mo sche tuts lavuran maun en maun, collaboraturs sco era collaboraturas da mintga partiziun, naven dils responsabels per la cassa, per massaschas ni pil schubergiar entochen tier ils caubogns. Tuts exequeschan in'impurtonta lavur, in grond engraziament persuenter.

Sedrun Mustér Turissem (SMT)

Miez uost 2018 ha la giuvna Simona Barmettler entschiet sco nova meinafatschenta da Sedrun Mustér Turissem. Ella ei succedida a Hans-Kaspar Schwarzenbach che ha bandunau SMT la fin digl onn 2018. Simona Barmettler ha 27 onns e ha absolviu la Scol'aulta per turissem a Lucerna. Avon ch'ella ha surpriu il tgamun tier SMT eis ella stada engaschada tier Turissem Lucerna e tier Grischun vacanzas (2017-2018), nua ch'ella era responsabla per nossa regiun.

A caschun dalla radunonza generala da SMT ei Silvio Schmid vegnius eligius en suprastonza sco representant dad omisduas societads da pendicularas, numnadamein per l'Andermatt-Sedrun-Sport SA sco era per las Pendicularas Mustér SA. Josi Russi e Silvio Bernasconi ein seretratgs el decuors digl onn 2018 dalla suprastonza da SMT.

Las duas vischnauncas da Tujetsch e Mustér han adattau e serrau giu ina nova curvegna da prestaziun cun l'organisaziun turistica SMT. Quella ei ida en vigur cun l'entschatta digl onn 2019. Las valurs directives da quella nova curvegna ein las suandontas:

- Las vischnauncas transfereschan 100% dallas taxas da turissem e 70% dallas taxas da hosps a SMT.
- Sedrun Mustér Turissem surpren da niev sper tut ils pensums existents era l'incumbensa da procurar, iniziar e sustener events ed occurrenz. En quei rom giudichescha l'organisaziun turistica sezza, schebein in'occurrenza ademplescha ils differentes criteris ed ei digna da vegnir sostenida e promovida.
- Las purschidas implementadas ella carta da hosps vegnan medemamein definadas e finanzadas unicamein da SMT.
- Il quen annual da SMT vegn da niev integraus e publica el rapport annual dalla vischnaunca.
- Las duas vischnauncas seconcentreschan egl avegnir spirontamein sin l'erecziun ed il manteniment dall'infrastructura turistica.

Dalla visiun alla realitad

Ils 14-12-2018 ei la colligiazion dils dus territoris da skis dad Andermatt e Sedrun d'aventada realitad. In project d'immensa muntada ed impurtonza per nossa vischnaunca, respectivamein per nossa destinaziun.

Suenter

- investiziuns da ca. 130 milliuns,
- rodund 10 onns da planisaziun e construcziun,
- e quasi 600 ordinaturs cun documentaziuns per lubientschas etc.

ei la davosa part dil project, la telecabina naven dil Pass Alpsu sil Schneehüenerstock, vegnida inaugurada ils 22-12-2018 ed aviarta pils sportists. Las lavurs da construcziun han entschiet igl onn 2015 e han cunteniu:

- 6'500 tonnas material tecnic (indrezs d'enneiver, pendicularas, infrastruttura),
- 21 km foss,
- scavaments da rodund 200'000 m³,
- betun ella summa da ca. 21'000 m³,
- 1'500 tonnas itschal,
- 35'000 rotaziuns cun helicopter,
- e pressapauc 40 maschinas grevas dil baghetg ch'ei stadas en acziun il medem mument sigl entir territori.

Cun quella colligiazion fa il territori da Sedrun part al pli grond territori da skis dalla Svizra centrala. Ensemen cul territori da Mustér dispona la destinaziun Andermatt-Sedrun-Mustér da 33 stabiliments e pistas ella lunghezia da rodund 180 km. Quei project ein d'eminenta impurtonza pigl avegnir e lubescha a nossa vischnaunca da crescer e sesviluppar egl avegnir sil sector turissem che dat a nus biars paun e fadigia.

Pendiculara Salins-Cuolm da Vi

Igl avrel 2018 han las lavurs da construziun entschiet. Deplorablamein ha il terren difficil el contuorn da Cungieri frenau la construcziun dils fundaments pil secund pilaster, aschia che l'avertura ha stuiu vegnir spustada silla primavera 2019. Cun l'avertura da quei ulterior fetg impurtont project, dispona nossa destinaziun egl avegnir veramein dad excellentas premissas per saver sesviluppar.

Avertura Mountain Lodge Sedrun

Ils 18 da matg 2018 han Michele Rupani e sia partenaria Serana Artusi, oriunds dall'Italia, aviert a Rueras igl anteriur Hotel La Val da Marlis e Carli Decurtins sut il niev num Mountain Lodge Sedrun. Michele Rupani ha surpriu la rolla dad ustier, hotelier e gidonter da cuschina. Serana Artusi s'occupescha cun l'administraziun ed il marketing dil hotel. Pass per pass duei il hotel vegnir refrestgentaus e renovaus.

Reavertura dall'ustria a Cungieri

Cuort avon Nadal 2018 ha giu liug la reavertura dall'ustria a Cungieri. Il giuven Tizian Monn da Sedrun ha giu la curascha da comprar igl object dad André Maissen. Cun immens entusiassem e cun agid dad

amitgs e sia entira famiglia ha el renovau cun bien gust igl object. Cun quei che la pendiculara Salins-Cuolm da Vi ha deplorablamein buca saviu vegnir messa en funcziun, han ils visitaders stuiu serender la stagiun d'unviern a pei, cun skis ni gianellas tochen a Cungieri. Quels tals che han priu quels strapazz sin els ein en tutta cass stai incantai dalla nova ustria.

Departament sanadad, segirtad ed agricultura

Sanadad

La Sana Surselva ha fatg il meins fenadur ina retscherca pertuccont la promoziun dalla sanadad en nosa vischnaunca. Ils resultats ein vegni presentai alla suprastonza communal.

In secunter cunscient e sanadeivel promova la qualidad da viver ed il beinstar spirtal e corporal. Cheu tras mantegn la populaziun ina productivitat economica constanta ed ils cuosts dalla sanadad publica vegnan reduci.

La studia ha retschercau e valetau ils suandonts secturs: organisaziun culturala, temps liber, activitads dalla uniuns, purschidas da cussegliaziuns (Pro Senectute), survetsch da tgira ed assistenza, educaziun e formaziun, occurenzas d'orientaziun, spazi da viver, mobilitad e loghens da sentupada.

Tut priu ha la vischnaunca retschiert in bien tochen fetg bien attestat. Entgins secturs duein vegnir migliurai el futur.

Segirtad

Pumpiers Sursassiala (Gion Tenner, cumandant dils pumpiers)

In onn fetg stregn schai davos nus. La biara neiv e la schetga stad procuran per in record d'intervenziuns. Mo era las midadas el parc da maschinass e novas structurass cantunallas pretendan dabbia lavur.

Persunal, scolaziun e perfecziun

Suandontas persunas ein vegnidas incorporadas 2018 e han aschia cumpletau igl effectiv da 91 (93) pumpiers:

Bisquolm Maik, Mustér

Bundi Remo, Mustér

Degonda Maurizio, Tujetsch

Manetsch Aluis, Mustér

Monn Raffael, Mustér

Venzin Lucas, Medel

Zogg Lucas, Medel

Cun la recrutaziun dils suranumnai pumpiers demuossa pil mument mo Tujetsch aunc in manco da persunas. Per saver garantir ina buna segirtad era a Tujetsch duvrein nus persunas capavlas che habiteschan ella val.

Suandonts pumpiers han visitau cuors:

Dermon Clau, meinacziun e cumandant

Tomaschett Sandro, officer

Vincenz Adrian, officier

Waldmeier Dominik, meinagruppa

Sper la scolaziun fundamentala havein nus exercitau specialmein intervenziuns en ina scrinaria (Scrinaria De-

ragisch a Sedrun), el camp da juvenils (Camp Nual, Selva) ed incendis sil bein puril cun evacuaziun dad animals (Cuort claustrala Salaplauna). Plinavon havein nus exercitau l'evacuaziun dallas duas scolas da Sedrun e Mustér. Nus engraziein a tuttas e tuts che dattan adina puspei a nus la pusseivladad d'exercitar vid lur objects e segidan cun nus.

Ils officers han giu lur di da perfecziun a Mustér. El center ei il niev reglament per seracass gronds staus. Nus havein exercitau in incendi d'uaul sur Mustér, ensemen cun nos partenaris dil forestalessen e dalla polizia che han medemamein saviu separticipar al cuors. Igl alarm general ha giu liug en casa da scola a Mustér. La gruppa ABC ha plinavon absoviu il di da perfecziun a Domat.

Seracass ed intervenziuns

Igl onn 2018 havein nus giu fetg biaras intervenziuns, en tut 48 (22) alarms. L'aura bletscha cun bia neiv all'entschatta digl onn, denton cunzun la schitgira dalla stad han pretendiu dabia engaschi. Deplorablamein essan nus era vegni clamai tier plirs accidents cun persunas grevamein blessadas e schizun mortas. Ina gruppa dils specialists per intervenziuns tecnicas ei segidada a Flem tier la curdada digl aviun. Dabia lavur ha ei era dau ella sparta ABC, la pli gronda intervenziun entras pumpar entuorn 2700 liters ieli da scaldar ord in tschalér a Mustér. Mo era las viaspras han procurau che nus havein giu da segidar en biars loghens. Plinavon croda en egl che la Rega cloma ils pumpiers grischuns adina pli savens, era tier nus ei quei stau treis gadas il cass.

<i>diember</i>	<i>sort d' intervenziun</i>	<i>uras</i>
15	survetschs generals	135.38
10	cumbats d'incendis	99.98
7	intervenziuns ABC	119.15
6	agid tecnic	95.50
5	donns elementars	220.58
3	diversas intervenziuns	3.00
1	agid stradal	23.00
1	alarms da sbagli	19.00
48	total	716.55

Prevenziun e planisaziun

El sistem d'intervenziun FEIS havein nus saviu integrar da niev il Bogn Sedrun ed il Catrina Resort a Mustér. Plinavon ei vegni fatg pliras correcturas ed amplificaziuns tier differents objects.

Medemamein ein ils plans definitivs per la Viafier Matterhorn Gotthard vegni terminai. Il cader ha saviu visitar las gallarias ed ils tunnels sil Pass Alpsu. Ensemen culs pumpiers dad Andermatt ed ils responsabels dalla Viafier Matterhorn Gotthard ein ils concepts d'intervenziun vegni elaborai.

Entras la midada dalla gallaria Scopi sil Pass Lucmagn el tunnel drova ei era novas mesiras vid quei object. Ensemen cugl Uffeci da construcziun bassa, igl inschignier Walter Deplazes e la segirda da baghetgs (GVG) havein nus entschiet culla planisaziun. Per part ein las lavurs s'avanzadas era gia sil plazzal, sco p. ex. las rampas d'access pigl agid d'urgenza.

Il parc da maschinas vegn modernisau

Suenter che gest plirs vehichels han caschunau problems 2017, han nos gremis politics e la segirada da baghetgs (GVG) decidu da remplazzar quels. Il matg havein nus astgau prender encunter il niev vehichel da commando. Quel ha anflau aschi buna accoglientscha ch'il cantun ha decidu da cumprar ulteriurs siat vehichels ensemen culs corps da pumpiers pertuccai. L'entschatta december furnescha la segirada (GVG) il niev camiun ABC ed ils moduls corrispundents. Grazia al niev material sesarvan las pusseivladads d'intervenziun sil sector ABC, ina sparta che daventa pli e pli impurtanta.

Era gia en construcziun sesanfla il niev auto-cistiarna che suonda l'entschatta dalla stad 2019. L'inauguraziun dils vehichels ei previda ils 30 d'uost 2019. Quei di arvan tuts corps da pumpiers svizzers lur portas per festivar *150 onns Associaziun svizra da pumpiers*.

Las grondas investiziuns ein ton sco terminadas. Mo pli in vehichel vegl resta. Tier quel vul ei esser ponderau bein tgei far.

Occurrenz specialas

Ils 6 d'avrel havein nus astgau beneventar ils delegai dils pumpiers grischuns a Mustér ensemen cun biars hosps prominents dil cantun e dalla Svizra en connex culla 125avla radunonza da delegai. La Claustra da Mustér ha purschiu las localitads necessarias. Il suentermiezdi han ils visitaders saviu prender investa dil menaschi dalla Distec SA.

Ils 17 d'uost 2018 essan nus sepresentai alla populaziun a caschun dalla fiasta dil vitg a Rueras.

Las 5. e 6. classas da nossas treis vischnauncas han visitau nus el rom dalla acziun „Fiug ed aua“ organisada entras la segirada da baghetgs (GVG). Pils affons dall'entira Cadi havein nus inagada dapli organisau il pass da vacanzas dalla Pro Juventute.

Concept Pumpiers 2025

2015 ha la segirada da baghetgs (GVG) schau far ina gronda retscherca davart ils pumpiers. Quella ha mussau dabia fermezas, mo era fleivlezas. Dapi la publicaziun ein ils organs vidlunder da migliurar la situaziun. Ordlunder ed en connex cun semeglionts concepts svizzers ei il concept *Pumpiers 2025* naschius. Ferton ch'igl anteriur concept 2015 metteva bia peisa sin infrastruttura, vegn il niev concept a prender en mira la scolaziun e las incaricas. Il concept definescha claramain ils pensums dils pumpiers dai entras las novas leschas cantunalas e federalas. El center stattan aunc adina igl agid per carstgaun, animal ed ambient, mo era la protecziun d'infrastruttura. Plirs survetschs buca urgents crodan naven. El medem mument vulan ins era scolar las personas ch'ei responsablas politicamein per las spartas da segirtad.

En discussiun ein plinavon ils temps d'intervenziun. Ferton che quels valan aunc adina pil territori bein habitau, vegnan els slargiai pils ulteriurs habitadis. Nus vegnin era egl avegnir a far tut nies pusseivel da garantir in bien survetsch tochen tiel pli davos vischin, duvrein denton igl engaschi da giuvnas personas capavlas che habiteschan en loghens perifers.

Ner/alv – il grond tema

Per ils specialists ABC ei ner/alv zatgei enconuscent. Ei va per las zonas schubras e tschuffas d'in plaz da seracass. Pils ulteriurs pumpiers era quei tochen che la Tiaratudestga ha gl'onn 2018 publicau in studi davart la contaminaziun cun substanzas carcirogenas, negina discussiun. Ins ha numnadamein constattau che pumpiers ein exponi a gronds prighels da sanadad e che pumpiers da professiun mieran

pli savens vid cancer. Il studi ha consequenzas per tuts pumpiers, era sche nossas intervenziuns ein buca schi numerusas. Nus vegnin a scolar e prender mesiras adequatas tenor las prescripziuns dalla GVG/FKS. Las mesiras pertuccan era polizia e sanidad, denton era possessurs dad objects donnegiai entras fiug. Igl ei pensum dils pumpiers da far attents persunas involucadas e da prender mesiras da decontaminaziun. Grazia a nossa basa ABC havein nus gia ina gronda part digl equipment persuerter.

Engraziament

Alla fin digl onn relaschein nus nies furier Romeo Schmed ed il pompier Christoph Berger ella beinmeritada pensiun da pumpiers. Era ulteriurs pumpiers han bandunau nus ord motivs professionals. Ad els, mo era a tuts pumpiers activs, a nossas commemoras e nos commembers dalla gruppa samaritana, nos geraus, allas autoritads politicas ed a nos voluntaris medelins in sincer engraziament per tutta lavur prestada.

Nus pumpiers selegrein da seveser cun vus ils 30-8-2019 tier l'inauguraziun da nos novs vehichels!

Pumpiers Sursassiala, cumandant Gion Tenner / Mira era: www.pumpiers-sursassiala.ch

Analisa da prighels

Gl'onn 2013 ha la Regenza Grischuna incumbensau igl Uffeci da militar e dalla protecziun civila da menar atras ina analisa per il schurmetg dalla populaziun. En quella analisa vegnan differentas categorias sco per exempel prighels dalla natira, prighels tecnicos (in aviun che croda, in baghetg che dat ensemen, l'electricitad che croda ora etc.) e prighels ord la societad (ina attacca d'amoc, ina attacca da cybercriminalitad etc.) analisadas e valetadas. Sin basa da quella analisa ein certs puncts gia vegni migliurai, autras mesiras ein planisadas el decuors dil proxim temps.

Agricoltura

Manteniment alp Val Val

Cultivar pastiras

Las pastiras da nossas alps ein periclitadas da crescher en. En Val Val ei vegniu allontanau bostgam e cagliom sin ina surfatscha da total 1.5 hectaras. In vehichel special dirigius a telecomando reiva entuorn e maneza la bostga. Quella lavur ha ina firma specialisada exequiu e la gronda part dils cuosts ha il cantun surpriu. Il manizem resta giun plaun e survescha sco cultem nizeivel. Denton, per contonscher in effect cuzzont ston las alps vegnidas pasculadas.

Niev conduct d'aua

La lingia d'aua veglia che spisgenta ils buentadurs da Val Val era defecta e menava per part au a tschuffa. Quella ei vegnida renovada e las lavurs ha la firma Axpo exequiu.

Buliu en tegia Val Val

El local da material dalla tegia d'alp han ins constatau in buliu nuscheivel. La sanaziun immediata dil local ha pudiu impedir ina extensiun sin l'entira tegia. Per prevegnir a tals donns eisi impurtont da dar aria ed eliminar tutta humiditad.

Scartezia d'aua sin las alps

La schitgira dalla stad vargada ha era procurau per scartezia d'aua sin nossas alps, en special sin l'alp da nuorsas Culmatsch. In helicopter ha la finala provediu ils animals cun l'aua desiderada. Era autras alps han sentiu la schitgira e pil futur savessen ulteriurs loghens haver stretg cull'aua.

La fontauna silla Rodunda ei schigiada vi. Egl avegnir vegn ina pumpa a furnir auo dalla Val Strem el begl dil stavel. Las lavurs vegnan realisadas la primavera 2019.

Cauras sin viadi per la promoziun e varietad dallas specias

La Pro Natura dils cantuns Uri e Grischun va novas vias per mantener la biodiversitad dil territori alpin. Treis cavers cun 200 cauras han fatg viadi naven dalla Vallada dil Rein tochen al Pass dil Furca ed era pasculau la muota entuorn il vitg da Tschamut. Entras la pasculaziun vulan ins tgirar 50 hectaras pastiras e praus schetgs. Pastiras e praus maghers muntan ina rihezia dalla biodiversitad ed ein perdetgas culturalas dil puresser alpin. Duront il davos tschentaner ein buca meins che 95% da quels prezius spazis ecologics svani e cun quels numerusa fauna e flora. Oravontut ellas regiuns alpinas ein praus maghers e pastiras carschi en, damai che quella cultivaziun renda buca pli. Il project da pilot 2018 dalla Pro Natura vegn evaluaus e tut tenor fa puspei ina muntanera cauras viadi en autras regiuns dalla Svizra.

Mundar pastiras

Igl unviern 2017/18 ha purtau immensas nevadas e la plievgia sissu ha caschunau bravas lavinas. Quellas han schau anavos donns e tschuffernau praus e pastiras. Entras igl engaschi da diversas gruppas, classas ed uniuns ein las pastiras vegnidas rumidas schuber e bein.

Grondas sfidas

Sendas da spassegiar che meinan atras pastiras sco era il menaschi da construcziun dalla pendiculara Cungieri han procurau per grondas sfidas. Entuorn las sendas ein seivs supplementaras vegnidas construidas. Plinavon ein tablas d'informaziun vegnidas montadas. Magari ha ei dau confruntaziuns d'interess denter il schurmetg dils animals selvadis, denter il turissem e l'agricultura. Igl onn vargau ein ils puncts dispoteivels denton vegni reglai a moda plascheivla.

Rumien schau anavos sin praus e pastiras vegn meinsvart magliaus dils armauls. Quei caschuna cuosts da veterinari ed el mender cass sto igl animal malsaun vegnir fatgs giu.

Als possessurs da tgauns vegn appellau instantamein da rimnar ils basegns era sin las pastiras. Quels excrements tschuffrognan il pavel e san caschunar malsognas. Pli penibel ei da stuer rimnar ils basegns els sacs dil robbydog deponi agl ur dalla senda.

Stad schetga

La stad schetga ha procurau per gronds problems en nossa vallada ed en l'entira Svizra. Sin nossas alps ha il pavel tunschiu pulit, aschia che scargadas avon temps ein buca stadas neccessarias. La raccolta dil risdiv ei stada magra ed ei vegnida cumpletada entras cumpra da pavel. Denton, era ella Bassa ed ellas tiaras vischinas ei la raccolta da pavel stada mendra e ha procurau per aults prezis da fein. Sin fieras eran ils prezis schliats ed il marcau da carn saziaus. En consequenza da quella situaziun malgessa han certins reduciu levet il muvel. Tut en tut, ina situaziun difficila pil puresser.

Scargada

Sin giavisch dil persunal dalla alp Val Giuv han ils purs organisau communablamein ina scargada. Las vaccas da matg cun lur pasturs ein marschadas loschamein atras nos vitgs.

Vischnaunca Tujetsch
Gemeinde Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2017/2020

Quen 2018 Bogn Sedrun

Messadi

dalla suprastonza communal a al cussegl da vischnaunca

Preziau president
Preziadas cusseglieras
Stimai cussegliers

Rapport da gestiun 2018

Il pensums e las cumpetenzas dalla cumissiun da gestiun ein reglai egl artichel 49 dalla constituziun communal, el regulativ per la cumissiun da gestiun ed en il model da quen e controlla dallas vischnauncas dil Cantun Grischun.

La cumissiun da gestiun ha l'incumbensa da controllar e d'examinar las differentas spartas dall'administraziun e dil menaschi finanziel dalla vischnaunca Tujetsch per igl onn da quen 2018.

La controlla ha cumpigliau:

- La revisiun dil quen annual (bilanza, quen current e quen d'investiziun) dalla vischnaunca da Tujetsch e dil Bogn Sedrun, che cumpeggia la perioda digl 1. da schaner 2018 tochen ils 31 da december 2018.

Constataziuns:

- Las contabilitats ein menadas conform agl uorden e tenor principis mercantils sco era tenor il model da quen per las vischnauncas dil cantun Grischun.
- Las bilanzas pils 31 da december 2018 ed ils quens da menaschi 2018 corrispundan alla contabilitad.
- La facultad ed ils deivets per ils 31 da december 2018 ein corrects e mussai ora completamein.
- Ils documents da fatschenta e da contabilitad ein avon maun. Damondas ein vegnidas rispundidas exact e cumpetent.
- Il fatg communal vegn tgamunaus cun quita e senn da responsabladad.

La cumissiun da gestiun admetta alla suprastanza communal, allas ulteriuras autoritats e cumissiuns sco era a tuttas colluvreras e colluvrers dalla vischnaunca Tujetsch e dil Bogn Sedrun in cordial engraziament per tut il bien prestau.

Proposta:

La cumissiun da gestiun propona al cussegl da vischnaunca Tujetsch d'approbar il quen communal dalla vischnaunca Tujetsch e dil Bogn Sedrun 2018 (cul dretg da referendum) e da dar scarica alla suprastanza communal, als ulteriurs organs responsabels ed all'administraziun.

Sedrun, ils 25 d'avrel 2019

Cumissiun da gestiun dalla vischnaunca Tujetsch

Tumaisch Valier, president

Primus Deragisch

Baseli Huonder

Proposta

La suprastonza communal, en concordanza cun la cumissiun da gestiun, propona al cussegl da vischnaunca:

- a) d'approbar il quen da gudogn e sperdita digl onn 2018 dalla vischnaunca da Tujetsch;
- b) d'approbar il quen da gudogn e sperdita digl onn 2018 dil Bogn Sedrun;
- c) d'approbar il rapport da gestiun 2018 dalla vischnaunca Tujetsch e dil Bogn Sedrun;
- d) d'approbar la prefinanziaziun ella summa da frs. 1.2 milliuns pil Bogn Sedrun ch'ei vegnida creada ord il gudogn resultau dil quen da gudogn e sperdita 2018. La prefinanziaziun va en favur dil project da sanaziun;
- e) da dar scarica a tuts organs communal.

Quella fatschenta ei suttamessa al referendum facultativ tenor igl artichel 17 lit. a dalla constituziun communal.

Suprastonza communal Tujetsch

President communal:
Beat Roeschlin

Actuar:
Simon Collenberg

Vischnaunca Tujetsch
Gemeinde Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2017/2020

Elecziun substitutiva d'in commember per la cumissiun Bogn Sedrun

Messadi

dalla suprastonza communal a l' cussegl da vischnaunca

Preziau president
Preziadas cusseglieras
Stimai cussegliers

1. Situaziun da partenza

Signur David Tuor ei extraus ord la cumissiun dil Bogn Sedrun. Ord quei motiv vegn ina elecziun substitutiva tenor artechel 11 dalla constituziun communal menada atras.

La suprastonza communal e la cumissiun Bogn Sedrun proponan Erwin Hendry, Sedrun, sco niev commember per la cumissiun Bogn Sedrun pil rest dil trienni 2017-2020.

2. Proposta

Proposta dalla suprastonza communal e dalla cumissiun Bogn Sedrun per mauns dil cussegl da vischnaunca dad eleger Erwin Hendry, Sedrun, ella cumissiun Bogn Sedrun pil rest dil trienni 2017-2020.

Suprastonza communal Tujetsch

President communal:
Beat Roeschlin

Actuar:
Simon Collenberg